

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

MOJCA VREČAR

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO
TVEGANJA PRI REVIDIRANJU SLOVENSКИH PODJETIJ

Ljubljana, junij 2002

MOJCA VREČAR

KAZALO	stran
1 UVOD	2
1.1 Namen magistrskega dela	2
1.2 Cilj magistrskega dela	3
1.3 Metode dela.....	4
2 TEMELJNE ZNAČILNOSTI REVIDIRANJA.....	6
2.1 Vrste računovodskega nadzora	6
2.2 Revidiranje in revidiranju sorodne storitve.....	8
2.3 Zunanja in notranja revizija	18
2.4 Obvezno revidiranje letnih računovodskih izkazov določenih podjetij..	19
2.5 Opredelitev in pomen revizijskega tveganja	20
2.5.1 Celotno in posamezno revizijsko tveganje	24
2.5.2 Sestavine revizijskega tveganja	25
2.5.3 Medsebojna odvisnost posameznih sestavin revizijskega tveganja	26
3 TVEGANJE PRI DELOVANJU	31
3.1 Splošne značilnosti	31
3.2 Prevara in napaka.....	32
3.3 Dejavniki tveganja pri delovanju	34
4 TVEGANJE PRI KONTROLIRANJU	41
4.1 Opredelitev tveganja pri kontroliranju.....	41
4.2 Ocena tveganja pri kontroliranju.....	41
4.2.1 Kontrolno okolje.....	43
4.2.2 Računovodski sistem.....	44
4.2.3 Kontrolni postopki.....	45
4.3 Pridobivanje dokazov in preizkus delovanja notranjih kontrol	46
4.4 Pridobivanje dokazov in preizkus podatkov	49
5 TVEGANJE PRI ODKRIVANJU	50
5.1 Opredelitev tveganja pri odkrivanju.....	50
5.2 Preizkušanje 100 % postavk	51
5.3 Vzorčenje.....	52
5.3.1 Statistično in nestatistično vzorčenje	53
5.4 Oblikovanje in izbira vzorca	54
5.4.1 Tveganje pri vzorčenju.....	56
5.4.2 Izbira vzorca.....	63
5.5 Ovrednotenje rezultatov vzorčenja	63
6 POVZETEK RAZISKAVE O REVIZIJSKEM TVEGANJU IN NJEGOVEM VPLIVU NA DELOVANJE REVIZIJSKIH DRUŽB V SLOVENIJI	65
6.1 Analiza anketnega vprašalnika.....	65
6.1.1 Povzetek ugotovitev analize anketnega vprašalnika.....	78
7 SKLEP.....	80

1 UVOD

Revizija kot panoga je v naši državi zelo mlada. Šele zakon o gospodarskih družbah, ki je začel veljati leta 1993, je dal institucionalni okvir za nastanek revizijskih družb. V 53. členu Zakona o gospodarskih družbah je zapisano, da mora samostojno revizijsko podjetje pregledati letne računovodske izkaze velikih in srednjih delniških družb, velikih družb z omejeno odgovornostjo, povezanih družb in družb, katerih delnice kotirajo na borzi. Vendar revizija ni omejena le na pregled računovodskih izkazov podjetij, ki so po zakonu dolžna predložiti revidirane računovodske izkaze državni instituciji. Poleg že navedenega naj naštejemo še druga, manj znana področja delovanja revizijskih družb, in sicer revizija pri združitvah podjetij (angl. Merger Audits), ki zagotavlja enakost obravnavanja delničarjev vseh podjetij, ki se združujejo; ustanovitvena revizija, katere namen je ugotoviti pravilnost vrednotenja stvarnih vložkov pri ustanavljanju podjetij; pregled računovodskih izkazov podjetja pred prisilno poravnavo; strokovno mnenje, ki ga revizor poda kot izvedenec razprav na sodišču. Revizija podaja objektivno mnenje o danih računovodskih izkazih v skladu s predpisanimi standardi, njen namen je povečati verodostojnost predstavljenih informacij. Že sama opredelitev revizije vključuje možnost, da predstavljene informacije niso po predpisanih standardih, kar je povezano z revizijskim tveganjem.

Revizor mora opraviti revizijo po temeljnih revizijskih načelih, slovenskih računovodskih standardih in mednarodnih revizijskih standardih. Revizor izvede revizijo na način, ki omogoča pridobiti razumno zagotovilo, da so računovodski izkazi brez materialno pomembnih napak. Eden od temeljnih standardov dela revizorja, ki ga je treba upoštevati pri načrtovanju in izvedbi revizije, je pridobivanje ustreznih in zadostnih dokazov kot osnove za oblikovanje revizijskega mnenja. O značilnostih proučevane računovodske postavke oziroma vrste poslovnih dogodkov revizor navadno sklepa na osnovi dokazov, pridobljenih z različnimi revizijskimi postopki.

Revizor je na osnovi opravljene revizije odgovoren za podano mnenje o računovodskih izkazih. Nevarnost, da pri tem poda neustrezno mnenje, razumemo kot revizijsko tveganje. Negotovost izhaja iz omejitev revizijske funkcije, ker revizor ne more jamčiti za točnost računovodskih izkazov. Zaradi navedenega v procesu revidiranja vedno obstaja revizijsko tveganje, da ne bodo odkrite bistvene napačne navedbe.

Dejstvo, da revizorji ne morejo jamčiti natančnosti računovodskih izkazov, je povezano z revizijskim tveganjem, ki je opredeljeno kot tveganje, da lahko revizor nevede opusti ustrezno prilagoditev svojega mnenja o računovodskih izkazih, ki vsebujejo pomembno napačne navedbe. Revizijsko tveganje lahko tako delimo na dva dela, in sicer celotno revizijsko tveganje, ki je povezano z računovodskimi izkazi kot celoto, in sem ga opredelila v prejšnjem stavku, ter posamezno revizijsko tveganje, ki je povezano s posameznimi saldi na kontih, vključenih v računovodske izkaze. Revizijsko tveganje pri posameznih kontih pa lahko še naprej razčlenimo na tri sestavne dele: tveganje pri delovanju, tveganje pri kontroliranju in tveganje pri odkrivanju, katere bom v svojem magistrskem delu tudi podrobneje proučila.

1.1 Namen magistrskega dela

Namen magistrskega dela je predstaviti posamezne sestavine revizijskega tveganja in oceniti celotno revizijsko tveganje pri reviziji računovodskih izkazov. Magistrsko delo je namenjeno predvsem revizorjem (notranjim in zunanjim), računovodskim službam in menedžerjem – uporabnikom računovodskih informacij, ki so vsakodnevno izpostavljeni tveganju, da so le-te netočne. Ravno zaradi tega želim z opravljeno raziskavo o najpogostejših tveganjih napačnih navedb informacij v računovodskih izkazih med vsemi revizijskimi družbami, ki so vpisane v register pri

Slovenskem inštitutu za revizijo, predstaviti ugotovitve o tem, kakšen je njihov pogled na revizijska tveganja, s katerimi revizijskimi tveganji se pri svojem delu najpogostejše srečujejo in kako jih skušajo omejiti (tako revizorji kot tudi naročniki revizije).

1.2 Cilj magistrskega dela

Teza magistrskega dela je, da so revizorji, računovodske službe in vsi ostali uporabniki računovodskih informacij pri svojem delu vsakodnevno izpostavljeni tveganju zaradi napačnih navedb v procesu računovodskega evidentiranja poslovanja. V magistrskem delu se bom osredotočila bolj na tveganja, s katerimi se sooča pri svojem delu revizor. Kot sem že omenila, jih je mogoče razčleniti na tveganje pri delovanju, tveganje pri kontroliranju in tveganje pri odkrivanju. Slednje lahko razčlenimo še na tisto tveganje, na katerega revizor ne more vplivati, ter na tveganje, katerega lahko omeji z ustrežno izbiro in časovnim razporedom.

Cilj magistrskega dela je raziskati med revizijskimi družbami, kakšen je njihov pogled na revizijsko tveganje, s katerim se srečujejo pri svojem delu, in kako ga skušajo omejiti. Poleg navedenega bom skušala ugotoviti in primerjati teoretična spoznanja o tveganjih pri reviziji računovodskih izkazov ter jih primerjati s tistimi, s katerimi se soočajo revizorji pri revidiranju slovenskih podjetij. Glede na to, da tudi sama delam kot revizor, mi bodo ugotovitve in spoznanja, do katerih bom prišla med izdelavo magistrske naloge, pomagala pri mojem vsakodnevnem delu. Zato bom skušala predvsem ugotoviti, od česa je revizijsko tveganje pravzaprav odvisno, katere notranje kontrole pri računovodskem evidentiranju poslovanja so najbolj izpostavljene tveganjem in na katerih postavkah v računovodskih izkazih so tovrstna tveganja najpogostejša.

Magistrsko delo je vsebinsko razdeljeno na sedem poglavij. V prvem poglavju sta opredeljeni nadziranje v povezavi z revidiranjem in revidiranju sorodnimi storitvami in pomembnostjo revizije ter opredelitev revizijskega tveganja. V nadaljevanju je pojasnjeno tveganje pri delovanju kot vgrajeno tveganje, ki se nanaša na dovzetnost posamezne računovodske postavke ali vrste poslovnih dogodkov za napake. Sledi poglavje o tveganju pri kontroliranju, tesno povezano s sistemom notranjega kontroliranja v podjetju, ter poglavje o tveganju pri odkrivanju, ki je tista sestavina revizijskega tveganja, na katero lahko revizor najbolj vpliva. V šestem poglavju želim prikazati ugotovitve raziskave, izvedene med revizijskimi družbami. Sledi še zadnje, sklepno poglavje, katerega cilj je povezati ugotovitve magistrskega dela.

1.3 Metode dela

Pri izdelavi magistrskega dela bom uporabila teoretična znanja, pridobljena na podiplomskem študiju na Ekonomski fakulteti, ter praktične izkušnje iz svojega dela v revizijski družbi.

Magistrsko delo bo razdeljeno na dva dela. V prvem delu se bom osredotočila na analitično-teoretični pogled domače in tuje literature na tveganja, s katerim se vsakodnevno srečujejo revizorji oz. revizijske družbe pri svojem delu. Drugi del magistrskega dela pa bo slonel na analizi ugotovitev na podlagi izpolnjenih anketnih vprašalnikov, ki jo bom izvedla med revizijskimi družbami, registriranimi pri Slovenskem inštitutu za revizijo, o vrsti tveganj, na katere naletijo, in kako jih skušajo omejiti. Z navedeno anketo želim ugotoviti, v čem se teoretična dognanja o najpogostejših revizijskih tveganjih, ki jih najdemo v domači in tuji literaturi, razlikujejo od tistih, s katerimi se srečujejo revizorji pri svojem delu v slovenskih podjetjih, ter na kratko povezati ugotovitve raziskave z ugotovitvami podobnih

raziskav v tujini in potrditi oz. zavrni tezo. V sklepnem delu bom povzela glavne ugotovitve magistrskega dela.

2 TEMELJNE ZNAČILNOSTI REVIDIRANJA

2.1 Vrste računovodskega nadzora

V vsaki organizacijski dejavnosti, torej tudi v poslovnem procesu nastopajo tri temeljne faze, in sicer načrtovanje, uresničevanje in nadziranje. Nadziranje je presojanje pravilnosti in odkrivanje nepravilnosti pri poslovnih procesih. Pojavlja se v vseh fazah poslovnega procesa, in sicer kot upravljalna funkcija v okviru upravljalnega sistema – načrtovanje, priprava izvajanja in nadziranje, kot informacijska funkcija v okviru informacijskega sistema – procesiranje podatkov v prihodnosti in preteklosti, analiziranje podatkov in nadziranje procesiranja podatkov, ter kot sestavni del temeljnih funkcij v okviru izvajalnega sistema – investicijske, tehnično-razvojne funkcije, kadrovske proizvodnje in finančne funkcije (Turk et al., 1994, str. 19).

V vseh stopnjah poslovanja so prisotne nadzorne funkcije, ki presojajo pravilnost različnih nalog, procesov in stanj glede na določena merila. Po namenu in vsebini razlikujemo kontroliranje, inšpiciranje in revidiranje.

Kontroliranje je stalno in občasno presojanje pravilnosti posameznih procesov in stanj ter ugotavljanje odklonov od postavljenih meril. Naloga kontrole je, da presodi, ali so stanja oziroma aktivnosti takšne, kot smo si želeli. Merilo, s katerim presojamo, je vnaprej opredeljena istovrstna vsebina. Le-to lahko določimo s pomočjo notranjih in zunanjih normativov, splošno veljavnih vrednot ipd. (Koletnik, 1992a, str. 59).

“Inšpiciranje je pretežno popravljalno, na strokovnem ugotavljanju dejstev zasnovano kasnejše nadziranje poslovnih procesov in stanj; z njim se ukvarjajo organi, ki niso organizacijsko vključeni v nadzirano poslovanje in ne delujejo po načelu stalnosti” (Turk et al., 1994, str. 22).

Revidiranje je strokovno zahtevnejša oblika nadziranja, ki se ukvarja s presojanjem zanesljivosti informacij za potrebe poslovnega odločanja (Koletnik, 1992a, str. 59).

Nadziranje, s katerim se ukvarjajo tisti, ki v okviru gospodarske družbe oblikujejo informacije, se pojavlja kot notranje kontroliranje ali kot notranje revidiranje. Nadziranje, s katerim se ukvarjajo zunanji nosilci, pa se pojavlja kot zunanje kontroliranje, zunanje inšpiciranje ali kot zunanje revidiranje.

Nadziranje kot informacijska funkcija je presojanje pravilnosti pri oblikovanju podatkov in njihovem spreminjanju v informacijo ter tudi odstranjevanje ugotovljenih nepravilnosti.

Pri nadziranju obravnavanja podatkov se ne ukvarjamo s pravilnostjo izvajanja temeljnih poslovnih funkcij v okviru izvajalnega podsistema in prav tako ne z odločanjem v okviru upravljalnega podsistema, temveč s pravilnostjo prikazovanja poslovnih procesov in stanj s podatki ter s pravilnostjo spreminjanja podatkov v informacijo. Nadziranje obravnavanja podatkov je torej le ena od informacijskih funkcij in jo je treba razlikovati od nadziranja kot upravljalne funkcije. Bistveni del tega nadziranja je računovodsko nadziranje, ki je del zaokrožene celote računovodstva.

Računovodsko nadziranje lahko opredelimo kot na podlagi podatkov v knjigovodskih listinah, poslovnih knjigah in računovodskih obračunih zasnovano presojanje pravilnosti in odstranjevanja nepravilnosti pri računovodskem izkazovanju poslovnih procesov in stanj. Največkrat se pojavi kot s knjigovodstvom združeno kontroliranje ali kot notranje revidiranje. Tako vidimo, da je računovodsko nadziranje posebna vrsta proučevanja, in sicer tista, pri kateri se ukvarjajo z nepravilnostmi, takoj ko pride do njih, pa jih je treba odstraniti. Predmet nadziranja pri računovodskem nadziranju so najpogosteje knjigovodske listine in kasneje obravnavanje knjigovodskih podatkov, pojavlja pa se vzporedno s

knjigovodstvom. Računovodsko nadziranje obsega tako tudi notranje revidiranje, ki proučuje organiziranost in delovanje celotne funkcije računovodstva ter s tem zagotavlja zanesljivost računovodskih poročil. To pomeni, da posega tudi na področje računovodskega predračunavanja in računovodskega analiziranja (Turk et al., 1994, str. 22–24).

2.2 Revidiranje in revidiranju sorodne storitve

Mednarodni revizijski standardi opredeljujejo razlike med revidiranjem in revidiranju sorodnimi storitvami.

“Cilj posamezne revizije je omogočiti revizorju, da izrazi revizijsko mnenje (pritrnilno zagotovilo), ali so računovodske informacije resnična in poštena slika (ali “pošten prikaz”) v skladu z naznačenimi temelji računovodstva” (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 15).

Revidiranju sorodne storitve pa so preiskovanje, dogovorjeni postopki in kompiliranje. Preiskovanje omogoča revizorju, da s postopki, ki ne ponujajo vseh dokazov, potrebnih za revidiranje, opazi tisto, na čemer temelji njegovo mnenje, da informacije niso resnična in poštena slika v skladu z naznačenimi temelji računovodstva. S pomočjo poizvedovanja in analitičnih metod preiskovanja je mogoče ugotoviti zanesljivost trditve, ki jo ena stranka ponuja v uporabo drugi. Ti postopki običajno ne vključujejo pregledovanja, potrjevanja ali opazovanja (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 15).

Sprejeti posel opravljanja dogovorjenih postopkov obvezuje revizorja, da opravi postopke revizijske narave, za katere se dogovori z naročnikom, da le-ta pridobi želene informacije. Naročnik nato, na podlagi dogovorjenih revizorjevih postopkov in dejanskega stanja, sam oblikuje sklepe (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 16).

Paberko vanje oziroma kompiliranje pa revizorja zavezuje, da bo pri zbiranju, razvrščanju in povzemanju računovodskih informacij uporabljal svoje računovodsko znanje, ne pa znanje na področju revidiranja (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 16).

Slika 1 prikazuje, kolikšno zagotovilo nudijo revizorju revidiranje in revidiranju sorodne storitve.

Slika 1: Revidiranje in revidiranju sorodne storitve

	Revidiranje		Sorodne storitve	
Vrsta storitve	Revidiranje	Preiskovanje	Dogovorjeni postopki	Paberko vanje (kompiliranje)
Vrsta revizorjevega zagotovila	Pritrdilno zagotovilo za trditev (revizijsko mnenje)	Odklonilno zagotovilo za trditev	Brez zagotovila za trditev (dejanske ugotovitve pri opravljenih postopkih)	Brez zagotovila
Primerjalna raven revizorjevega zagotovila o trditvah	Visoka raven zagotovila	Zmerna raven zagotovila		

Vir: Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 14.

Iz slike 1 je razvidno, da revidiranje omogoča revizorju nuditi visoko raven zagotovila, da informacije, ki so predmet revidiranja, ne vsebujejo pomembnih napak. Preiskovanje omogoča revizorju nuditi zmerno raven zagotovila, da informacije, ki so predmet preiskovanja, ne vsebujejo pomembnih napak. Sprejetje opravljanja dogovorjenih postopkov in paberkovanje (kompiliranje) pa nimata namena, da bi revizorju omogočala nuditi zagotovila o trditvah.

Nerevidirani računovodski izkazi iz več razlogov niso sprejemljivi za odsotnega lastnika ali druge uporabnike, npr. investitorja ali upnika. Računovodski izkazi so lahko pripravljeni pošteno, vendar premalo skrbno. Uporabnik ali lastnik podjetja pa želi zagotovilo, da so računovodski izkazi zanesljivi ter da realno in objektivno prikazujejo finančno stanje podjetja in njegov dobiček v določenem obdobju.

Takšno zagotovilo je dano, če računovodske izkaze spremlja revizijsko poročilo. Tega sestavi neodvisni zunanji revizor in v njem izrazi svoje mnenje, ki je lahko (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 120):

- mnenje brez pridržka (pozitivno mnenje),
- mnenje s pridržkom,
- odklonilno oziroma negativno mnenje ali
- mnenje zavrne.

Da bi lahko revizor oblikoval mnenje o računovodskih izkazih, jih mora prej revidirati, torej mora kritično proučiti postavke v računovodskih izkazih in poslovnih knjigah.

Revizor preiskuje in ocenjuje sklepe, zasnovane na revizijskih dokazih, ki so podlaga za njegovo mnenje o računovodskih izkazih, pri čemer oblikuje sklepe o tem (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 118):

- ali so računovodski izkazi pripravljene na podlagi sprejemljivih računovodskih usmeritev in ali se te tudi dosledno upoštevajo;
- ali so računovodski izkazi usklajeni z zakoni in predpisi o izdelavi izkazov;
- ali je videnje, predstavljeno v računovodskih izkazih, v celoti skladno z revizorjevim poznavanjem poslovanja podjetja, ki ga revidira;
- ali so ustrezno razkrite vse pomembne zadeve, potrebne za primerno predstavitev računovodskih izkazov.

Če je revizor v vseh pogledih zadovoljen z navedenimi vprašanji, izrazi mnenje brez pridržka (pozitivno mnenje), ki mora biti v poročilu izraženo jasno in pritrnilno.

Zgodi pa se lahko, da revizor ne more podati mnenja brez pridržka, ker obstajajo takšne okoliščine, ki lahko (po revizorjevem mnenju) bistveno vplivajo na računovodske izkaze:

1. omejitev glede obsega revizorjevega dela;
2. nesoglasje s poslovoilstvom v primeru, ali bila velika negotovost ustrezno razkrita.

V prvem primeru lahko okoliščine povzročijo mnenje s pridržkom ali zavrnitev mnenja. Okoliščine, opisane v drugi točki, pa lahko povzročijo mnenje s pridržkom ali odklonilno (negativno) mnenje.

Vsekakor pa bo revizor izrazil mnenje s pridržkom, če ugotovi, da ne more podati mnenja brez pridržka, odklonilnega mnenja ali zavrnitve, glede na to, da posledice nesoglasja ali omejitve obsega ne vplivajo tako bistveno.

Odklonilno (negativno) mnenje izrazi, če ugotovi, da so posledice nesoglasja bistvene za računovodske izkaze. V tem primeru njegovo mnenje s pridržkom ne bi zadostovalo za razkritje zavajajoče ali nepopolne narave računovodskih izkazov.

Revizor lahko mnenje tudi zavrne, če ugotovi, da je možna posledica omejitve obsega tako velika in pomembna, da ne more izraziti mnenja o računovodskih izkazih.

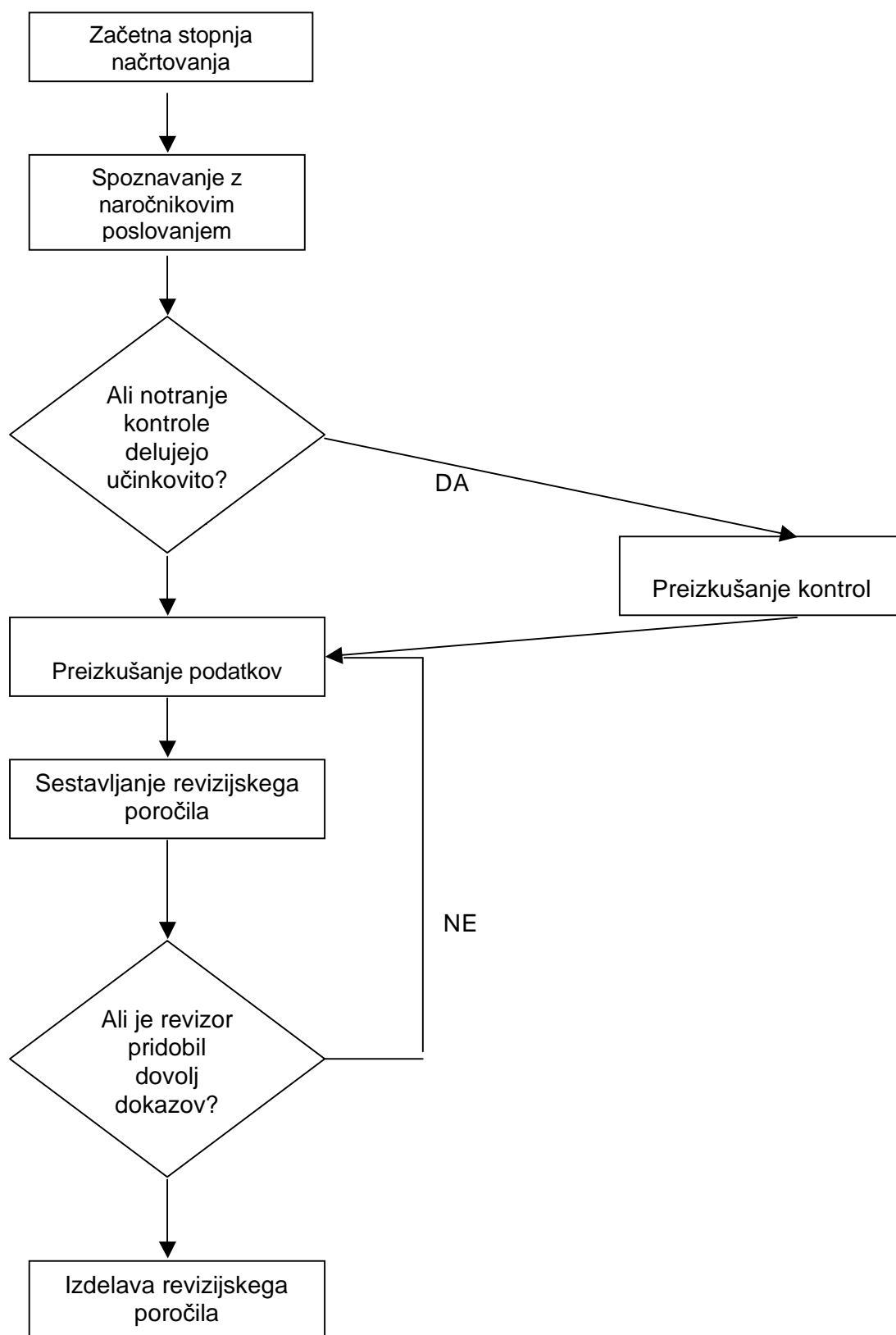
Revidiranje računovodskih izkazov mora biti organizirano tako, da se spušča na vsa področja delovanja podjetja, ki so pomembna za oblikovanje revizorjevega mnenja.

Najpogostejša oblika zunanje revizije je revizija računovodskih izkazov (v nadaljevanju revizija oz. revidiranje). Revizijski proces sestavljajo naslednje stopnje:

1. začetna stopnja načrtovanja;
2. spoznavanje z naročnikovim poslovanjem, njegovim računovodskim sistemom in sistemom notranjih kontrol;
3. ocenitev stopnje revizijskega tveganja;
4. določitev revizijskega programa;
5. ocenjevanje učinkovitosti notranjih kontrol;
6. preizkušanje podatkov;
7. zaključek revizije;
8. poročanje o izsledkih revizije.

Stopnje procesa revidiranja so prikazane tudi na sliki 2.

Slika 2: Proces revidiranja

Vir: Taylor, Glezen, 1996, str. 34.

Na začetku se vodja revizije, skupaj s partnerjem, ki je odgovoren za posamezno revizijo, in vodjo revizijske skupine, na podlagi dobljenih informacij odloča o tem, ali bo posel sprejel ali ne. Če se odločijo za sprejetje posla, je njihova naslednja naloga sestava in podpis listine o sprejetju posla. Vodja revizije nato pripravi načrt za izvajanje revizije. Revizija mora bit načrtovana tako, da je mogoče njeno izvajanje učinkovito nadzirati. Zato je treba določiti urnike dela, izdelati načrte porabe časa in plačil za storitve ter poučiti člane revizijske skupine o njihovi vlogi. Z naročnikom se je treba dogovoriti tudi o strategiji in poteku revizije, ponavadi na t. i. uvodnem sestanku z naročnikom.

Naslednja stopnja revizijskega procesa je spoznavanje z naročnikovim poslovanjem, kar obsega zbiranje informacij o zunanjih in notranjih dejavnikih, ki vplivajo na poslovanje podjetja. Med zunanje dejavnike štejemo širše gospodarske dejavnike (ekonomska in davčna politika, mnenje okolja družbe) in panožne dejavnike (tržne razmere, konkurenti, posebnosti računovodskega spremljanja poslovanja v posamezni panogi in revizijskih prijemov, posebnosti poročanja), notranji dejavniki pa so predvsem splošni dejavniki (kraj in obseg poslovanja, strategija in pričakovanja posloводства), lastništvo, glavne poslovne strategije na vseh področjih poslovanja, tudi glede vrste proizvodov in proizvodnih postopkov, finance (finančna razmerja, denarni tokovi, investicije in financiranje poslovanja) in kadri (število, izobrazba, starostna in spolna sestava, pogostost menjave naročnikovega osebja, posebno poslovodij in računovodij, nagrajevanje idr.).

Na tej stopnji revizor opravi uvodno analitično preiskovanje. Namen tega je spoznati naročnikov finančni položaj in izide poslovanja ter ugotoviti obstoj nenavadnih in/ali nepričakovanih stanj bilančnih računov. Poleg tega se mora revizor spoznati tudi z računovodskimi usmeritvami in oceniti pomembnost oziroma prag pomembnosti. Pri navedenem gre za revizorjevo subjektivno presojo o tem, kolikšen je tisti znesek, katerega napačna

navedba v računovodskih izkazih bi bila pomembna. Ta ocena je pomembna za določitev obsega preizkusa podatkov ter za ovrednotenje možnih in dejanskih napačnih predstavitev. Pomembnost namreč določa mejo, pri kateri je od naročnika treba zahtevati, da popravi računovodske izkaze. Preden pa se revizor posveti naslednji stopnji, mora oceniti še učinkovitost notranjih kontrol, tj. prednosti in slabosti njihovega okolja, ter kontrol, ki jih opravlja poslovodstvo na področju računovodskih sistemov in notranjih računovodskih kontrol.

Tretja stopnja revizijskega procesa je ocenjevanje revizijskega tveganja. Glede na to, da gre pri revidiranju za preizkušanje, ter zaradi omejitev, ki so značilne za revidiranje in tudi za sisteme notranjega kontroliranja, vseskozi obstaja tveganje, da revizor ne odkrije kake bistveno napačno predstavljene računovodske informacije. Pomembno je, da revizor načrtuje revizijo tako, da je revizijsko tveganje čim manjše. Sprejemljivo raven tveganja revizor določi na podlagi strokovne presoje. O revizijskem tveganju in njegovih vrstah bom podrobneje govorila v naslednjih poglavjih.

Na osnovi ocen in presoj revizor razvije strategijo. Določiti mora vrsto, časovni okvir in obseg nameravanih revizijskih postopkov za vsak posamezen konto oziroma skupino kontov. Pri tem mora revizor upoštevati delovne cilje revizije, izsledke spoznavanja z naročnikovim poslovanjem, ugotovitve glede delovanja notranjih kontrol in oceno tveganja.

Na peti stopnji revizor ocenjuje učinkovitost notranjih kontrol. Ugotoviti mora, do katere mere naročnikove notranje kontrole preprečujejo in pravočasno odkrivajo pomembno napačne predstavitve. Kjer ne zadošča ocena, ki jo je revizor dobil na drugi stopnji, ko se je spoznaval z naročnikovim poslovanjem in delovanjem notranjih kontrol, je treba izvesti dodatno preverjanje. Glede na zanesljivost notranjih kontrol revizor določi obseg preizkušanja podatkov. Če naročnikove kontrole ne delujejo oziroma

delujejo nezadovoljivo, mora revizor izdelati obsežnejši in temeljitejši načrt preizkusa podatkov kot tam, kjer le-te delujejo zadovoljivo.

S preizkušanjem podatkov se želi revizor neposredno prepričati o resničnosti in poštenosti postavk v računovodskih izkazih. Revizor torej pridobiva, vrednoti in dokumentira dokaze, s katerimi bi lahko potrdil točnost računovodskih izkazov. Postopki, ki jih pri tem uporablja, so podrobno analitično preiskovanje in podrobni preizkusi podatkov. Pri prvem gre za primerjavo zneskov na podlagi povezav med posameznimi kategorijami z revizorjevimi pričakovanji in izkušnjami. Vse pomembne razlike je treba nato raziskati. Uporabljeni postopki so opazovanje, poizvedovanje, ponovno izvajanje in preračunavanje, potrditve drugih, pregledovanje dokumentacije ipd. Ugotovitve preizkusov je treba ovrednotiti. Če obstajajo napačne predstavitve podatkov, je treba oceniti njihov verjetni skupni znesek in presoditi posledice, ki se kažejo v računovodskih izkazih. Ponovno je treba pretehtati oceno glede tveganja in delovanja notranjih kontrol. Na koncu se mora revizor odločiti, ali je treba naročnikove računovodske izkaze popraviti in ali so napačne navedbe tako pomembne, da vplivajo na oblikovanje mnenja o računovodskih izkazih.

Ko revizor opravi vse do sedaj omenjene stopnje, strne svoje ugotovitve in jih pretehta skupaj z naročnikom ter na podlagi tega izrazi mnenje o pregledanih računovodskih izkazih.

O svojih ugotovitvah mora revizor poročati naročniku revizije. Revizor mora izraziti mnenje o delovanju računovodskega sistema in predlagati morebitne izboljšave.

Vedno pa obstaja tveganje, da v procesu revidiranja ne bodo odkrite kakšne bistvene napačne navedbe. Absolutno gotovost pri revidiranju dosežemo redkokdaj. Zato revizor za vsako možno napako ali prevaro poveča število svojih revizijskih postopkov.

2.3 Zunanja in notranja revizija

Revizijo izvajajo lastni ali tuji strokovnjaki, tako poznamo notranjo in zunanjo revizijo. Notranja revizija je prisotna predvsem v večjih podjetjih in v tistih manjših podjetjih, kjer obstajajo večje možnosti za nastanek nepravilnosti in gospodarskega kriminala.

V teh podjetjih poslovodstva in vodstveni delavci sami ne morejo zagotoviti poslovne uspešnosti in varnega razpolaganja s kapitalom, zato so v takih podjetjih zaposleni strokovnjaki, ki se ukvarjajo z notranjo revizijo in jih imenujemo notranji revizorji. Seveda lahko sodelujejo tudi revizorji iz drugih podjetij ali poklicni zunanji revizorji.

“Temeljni namen notranjega revidiranja je presoditi ukrepe za varstvo sredstev ter dobro gospodarjenje s sredstvi in poslovnim izidom, poiskati nesmotrnosti in nepravilnosti pri tamkajšnjem delovanju, ki se kažejo pri delu, sredstvih in poslovnem izidu, tudi možnosti za osebno okoriščanje, ter oblikovati predloge za njihovo odstranjevanje” (Turk et al., 1994, str. 27).

Notranji revizorji presojujejo pravilnost poslovnih procesov, pri tem odkrivajo nepravilnosti in predlagajo, kako te nepravilnosti odpraviti. To so predvsem strokovnjaki, ki poznajo podjetje, njegove poslovne procese in cilje ter pomenijo hkrati dodatno oporo poslovodstvu in nadzornemu organu v podjetju.

Notranja revizija oskrbuje predvsem najvišje odločitvene ravni vodenja, tj. poslovodstvo, medtem ko zunanja revizija obvešča najvišji organ upravljanja (skupščino lastnikov) in druge zunanje interesente.

Zunanji revizorji so strokovnjaki, ki se ukvarjajo z revizijo v obliki prostega poklica ali v okviru revizijskega podjetja. Naloga zunanjih revizorjev je, da po naročilu lastnikov ali vodstva pridejo in vstopijo v poslovni proces

podjetja, nepristransko presodijo področje poslovanja ter podajo svoje mnenje v obliki revizijskega poročila.

2.4 Obvezno revidiranje letnih računovodskih izkazov določenih podjetij

Zakon o gospodarskih družbah opredeljuje, da mora samostojno revizijsko podjetje v skladu s posebnimi predpisi najkasneje v šestih mesecih po preteku poslovnega leta pregledati letne računovodske izkaze (Zakon o gospodarskih družbah, Uradni list št. 30/1993 in 32/1998):

- velikih in srednjih delniških družb,
- velikih družb z omejeno odgovornostjo,
- povezanih družb,
- družb, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi.

Velikost družb določa 52. člen Zakona o gospodarskih družbah. Družbe se razvrščajo na majhne, srednje in velike na podlagi upoštevanja naslednjih meril:

- povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu,
- čisti prihodki od prodaje v zadnjem poslovnem letu,
- vrednost aktive ob koncu poslovnega leta.

Majhna družba je družba, ki izpolnjuje dve od naslednjih meril:

- povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu ne presega 50,
- čisti prihodki od prodaje v zadnjem poslovnem letu so manjši od 1.000,000.000 tolarjev,
- vrednost aktive ob koncu poslovnega leta ne presega 500,000.000 tolarjev.

Srednja družba je družba, ki ni majhna družba in ki izpolnjuje dve od naslednjih meril:

- povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu ne presega 250,
- čisti prihodki od prodaje v zadnjem poslovnem letu so manjši od 4.000,000.000 tolarjev,
- vrednost aktive ob koncu poslovnega leta ne presega 2.000,000.000 tolarjev.

Velika družba je družba, ki ni niti majhna družba, niti srednja družba. V vsakem primeru so velike družbe:

- banke,
- zavarovalnice,
- družbe, ki so po 53. členu tega zakona dolžne izdelati konsolidirano letno poročilo.

2.5 Opredelitev in pomen revizijskega tveganja

Revizorja pri revidiranju nenehno spremlja eden od najpomembnejših dejavnikov odločanja – revizijsko tveganje. Revizijsko tveganje je nevarnost, da revizor izrazi neustrezno mnenje o računovodskih informacijah, ki so navedene bistveno napačno. Negotovost izvira iz omejitev revizijske funkcije, ker revizor ne more jamčiti za točnost računovodskih izkazov (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 197).

Pri oblikovanju mnenja o poštenosti in resničnosti računovodskih izkazov zato revizor uporablja postopke, s katerimi poskuša pridobiti ustrezna zagotovila o zanesljivosti podatkov v računovodskih evidencah. Četudi bi revizor preveril vse obstoječe dokaze, bi tveganje še vedno obstajalo.

Revizijsko tveganje torej pri revidiranju računovodskih izkazov vedno obstaja. Po strokovni presoji tveganja bo revizor prilagodil vrsto, obseg in časovni raspored revizijskih postopkov. Ocena o višji stopnji tveganja zahteva pridobivanje večjega obsega dokazov, večji vzorec in časovni raspored revizijskih postopkov, bližnji obdobju izdelovanja računovodskih izkazov.

Pomembnost revizijskega tveganja se nanaša na velikost ali vrsto napačnega navajanja računovodskih informacij. Revizor načrtuje in opravlja revizijo z upravičenim pričakovanjem, da bo odkril napačne navedbe, ki so bistvenega pomena za računovodske informacije, o katerih poroča. Ugotovitev, kaj je pomembno, je stvar revizorjeve strokovne presoje.

Koncept pomembnosti zadeva predvsem postavke, ki so, posamično ali skupaj, pomembne za poštenost računovodskih izkazov v skladu s temeljnimi načeli pravnega računovodstva. Pomen izraza "poštenost računovodskih izkazov v skladu s temeljnimi načeli pravnega računovodstva" posredno pokaže revizorjevo prepričanje, da so računovodski izkazi v celoti vsebinsko pravilno navedeni (Sekulovski et al., str.10).

Kadar ugotavljamo, ali so učinki napak vsebinskega pomena, mora revizor:

- primerjati vsoto napake z vsoto neto sredstev oz. dobička ali izgube podjetja,
- vsoto napake primerjati znotraj same postavke.

Iz navedenega je razvidno, da se lahko pomembnost določa le v relativnih pojmi. Zato morajo odgovorni za pripravo revizije določiti, katere od vseh razpoložljivih informacij lahko vplivajo na nepristranskost revizorjevega mnenja in kolikšna (v odstotkih) mora biti napaka, da ima učinek na izkaze.

Revizor tako pri svojem delu ocenjuje obseg (količino) in vrsto (kakovost) vseh odkritih napačnih navedb, in sicer prouči pomembnost na splošni ravni in tudi v zvezi s posameznimi stanji kontov. Pomembno je tudi, da revizor preiskuje zneske in naravo napačnih navedb, ker lahko zaradi narave napačne navedbe nastanejo druge posledice. Revizor mora biti zato pozoren tudi na napake v manjših zneskih, ki bi lahko bistveno vplivali na računovodske informacije.

“Revizor mora upoštevati pomembnost, ko (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 196):

- določa vrsto, časovni okvir in obseg revizijskih postopkov,
- vrednoti vpliv napačnih navedb na mnenje in razvrstitev kontov,
- določa ustreznost navedb in razkritij v računovodskih informacijah.”

Načelo pomembnosti je prisotno v vseh fazah revizije, predvsem pa pri načrtovanju in ovrednotenju rezultatov revidiranja.

Pomembnost in stopnja revizijskega tveganja sta obratno sorazmerna; če se poveča sprejemljiva raven pomembnosti, se zmanjša revizijsko tveganje, in obratno. To sorazmerje mora revizor upoštevati, ko določa vrsto, časovni okvir in obseg svojih revizijskih postopkov.

Predhodna presoja pomembnosti pri načrtovanju je pomembna zaradi načrtovanja obsega revizijskega dela. Revizor opredeli sprejemljiv prag pomembnosti za računovodske izkaze kot celoto, prav tako pa tudi za posamezne računovodske postavke oziroma vrste poslovnih dogodkov.

Posamezna ocena pomembnosti pojasnjuje del celotnega načrtovanega praga pomembnosti za računovodske izkaze in predstavlja (največjo) dopustno napako te postavke. Razmerje med velikostjo načrtovane

dopustne napake je, kot že omenjeno, obratno sorazmerno z obsegom revizijskega dela.

Primer: Kot merilo za opredelitev celotnega praga pomembnosti je izbran dobiček pred obdavčitvijo v višini 7 %. Pri dobičku 10.000.000 SIT bo torej prag pomembnosti ocenjen v višini 700.000 SIT. Računovodski izkaz, katerega izkazan dobiček pred obdavčitvijo bo napačen za več kot 700.000 SIT, je tako mogoče označiti kot pomembno napačen.

Celoten načrtovan prag pomembnosti je mogoče dodeliti posameznim postavkam na različne načine. Po eni od metod so vključene tiste računovodske postavke, kjer običajno prihaja do napak oziroma delež posamezne postavke v skupni vrednosti aktive. Če npr. denarna sredstva predstavljajo 5 % aktive, bo največja dopustna napaka za omenjeno postavko znašala 35.000 SIT (5 % od 700.000 SIT).

Odločitev o pragu pomembnosti vsebuje poleg omenjenega količinskega vidika, ki izraža razmerje do določenih ključnih zneskov v računovodskih izkazih (kot so dobiček pred obdavčitvijo, vrednost aktive, osnovnega kapitala idr.), tudi kakovostni vidik presoje. Sem spada na primer ugotovitev o nelegalnih plačilih, z vrednostnega vidika lahko nepomembnih, kar pa je kljub temu pomembna ugotovitev pri presoji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov. Naslednji primer je, ko revizor naleti na odpor posloводства, ob podanem predlogu o odpravi ugotovljenih napak. V takem primeru lahko zaostri merilo presoje tako, da sprejme odločitev o znižanju prvotno načrtovanega praga pomembnosti.

Kot je razvidno iz navedenega, je treba opredeljevanje praga pomembnosti obravnavati kot dinamično sestavino. Zahteva presojo vseh relevantnih dejavnikov pri načrtovanju ter tudi upoštevanje novih dejstev in okoliščin med izvajanjem, ki lahko spremenijo načrtovane vrednosti bodisi na ravni

posamezne računovodske postavke bodisi računovodskih izkazov kot celote.

Revizor bo, odvisno od strokovne presoje tveganja, prilagodil vrsto, obseg in časovni raspored revizijskih postopkov. Če revizor, potem ko je že pripravil načrt za posamezne revizijske postopke, ugotovi, da je sprejemljiva raven pomembnosti nižja, se zato poveča revizijsko tveganje.

Če oceni višjo stopnjo tveganja, to pomeni večji obseg dokazov (s pomočjo različnih revizijskih postopkov), večjo velikost vzorca in časovni raspored revizijskih postopkov, bližji obdobju izdelave računovodskih izkazov.

Revizijsko tveganje lahko razdelimo na dva dela, in sicer na celotno revizijsko tveganje in posamezno revizijsko tveganje, ki ju bom podrobneje obravnavala v naslednjem podpoglavju.

2.5.1 Celotno in posamezno revizijsko tveganje

Tveganje, da bo revizorjevo mnenje o računovodskih izkazih napačno, predstavlja celotno revizijsko tveganje, ki se nanaša na računovodske izkaze.

Revizijsko tveganje na ravni računovodskih izkazov je treba upoštevati že med načrtovanjem. Takrat mora revizor na splošno oceniti revizijsko tveganje, in sicer na podlagi svojega poznavanja naročnikovega poslovanja, celotne panoge, posloводства, sistema kontroliranja in delovanja nasploh. Tako zbere revizor začetne informacije (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 197).

Za revizorja je pomembno, da naredi oceno tveganja že med načrtovanjem in jo nato, po potrebi, med procesom revidiranja spreminja. Že takoj na

začetku pa mora določiti tudi raven sprejemljivega celotnega tveganja. Kljub pomembnosti te odločitve ima revizor na voljo zelo malo namigov o tem, kako naj bo opredeljena raven celotnega revizijskega tveganja.

Običajno revizor presoja tveganje na ravni posamezne računovodske postavke (konta, skupine kontov) oziroma vrste poslovnih dogodkov. Na osnovi ocene posameznega revizijskega tveganja revizor izbira postopke revidiranja tako, da doseže zadovoljivo nizko raven celotnega revizijskega tveganja. Pri načrtovanju revizije se je treba odločiti o sprejemljivi stopnji celotnega tveganja, za kar pa obstajajo le okvirni napotki.

Revizorjeva strokovna presoja je odločilna tudi pri načrtovanju posameznega revizijskega tveganja kot operacionalizaciji celotnega revizijskega tveganja. Npr. zaradi velikega števila poslovnih dogodkov ali vrednostnega pomena določene računovodske postavke se bo revizor odločil za preizkušanje podatkov, da bi zagotovil nizko stopnjo posameznega tveganja. Pri presoji stanja druge postavke bo sprejel drugačno odločitev zaradi morebitne ugodne ocene v preteklih letih. Odločil se bo za višjo stopnjo posameznega tveganja in manjši obseg revizijskih postopkov. Tako bo s presojo posameznih revizijskih tveganj poskušal doseči želeno raven celotnega revizijskega tveganja. Lahko pa izbere tudi lažjo možnost, da stopnje tveganja, ki se nanašajo na stanja posameznih računovodskih postavk, izenači z izbrano stopnjo celotnega revizijskega tveganja.

Pri izvedbi revizije mora biti revizor pozoren na odstopanja med načrtovanimi in dejanskimi stopnjami revizijskega tveganja ter tako sproti prilagajati revizijske postopke novim okoliščinam.

2.5.2 Sestavine revizijskega tveganja

Mednarodni revizijski standard 19 – Revizija na podlagi vzorcev – opredeljuje naslednje tri sestavine revizijskega tveganja (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 197):

1. tveganje pri delovanju,
2. tveganje pri kontroliranju,
3. tveganje pri odkrivanju.

Tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju predstavljata tveganje obstoja pomembnih napak, nastalih v procesu računovodskega evidentiranja poslovanja. Tveganje pri delovanju je tveganje nastanka napak v procesu računovodskega evidentiranja. Tveganje pri kontroliranju pa je tveganje, da naročnikov sistem notranjega kontroliranja ne prepreči nastanka napak ali napak ne odpravi. Tretja sestavina revizijskega tveganja, tveganje pri odkrivanju, je tveganje, da preostale pomembne napake v postopku revidiranja računovodskih izkazov ne bodo odkrite. Vse tri sestavine revizijskega tveganja bom natančneje obravnavala v nadaljevanju.

Čeprav revizor ne more vplivati na prvi dve sestavini, tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju, ju lahko oceni, z ustrezno izbiro in časovnim razporedom revizijskih postopkov pa lahko omeji tveganje pri odkrivanju in s tem zmanjša tveganje pri revidiranju na sprejemljivo raven (Bizjak et al., str. 96).

2.5.3 Medsebojna odvisnost posameznih sestavin revizijskega tveganja

Tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju sta funkciji poslovanja podjetja. Od tveganja pri odkrivanju se razlikujeta v tem, da obstajata neodvisno od revidiranja računovodskih izkazov.

Revizor na tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju torej ne more vplivati, vendar ju lahko oceni. Na podlagi ugotovljene ocene lahko oblikuje svoje postopke preverjanja podatkov tako, da bo dosegel sprejemljivo stopnjo tveganja pri odkrivanju in s tem tudi zmanjšanje revizijskega tveganja na sprejemljivo raven.

Stopnja tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju je v obratnem sorazmerju s stopnjo tveganja pri odkrivanju, kar je razvidno tudi iz slike 3.

Slika 3: Matrika sprejemljivega tveganja pri odkrivanju

		Revizorjeva ocena tveganja pri kontroliranju je		
		visoka	srednja	nizka
Revizorjeva ocena tveganja pri delovanju je	visoka	nizka	nizka	srednja
	srednja	nizka	srednja	visoka
	nizka	srednja	visoka	visoka

Vir: Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 201.

Matrika prikazuje raven tveganja pri odkrivanju, ki je običajno sprejemljiva, ter temelji na oceni tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju.

Primer: Če revizor oceni, da sta tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju veliki, je lahko sprejemljivo tveganje pri odkrivanju majhno, pri čemer bo revizijsko tveganje na sprejemljivo nizki ravni.

In obratno: če sta tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju majhni, sme biti tveganje pri odkrivanju veliko, da ostane revizijsko tveganje še vedno na sprejemljivo nizki ravni.

Povezave med sestavinami revizijskega tveganja je mogoče ponazoriti v splošnem modelu revizijskega tveganja:

$$RT = TD * TK * TO$$

RT – revizijsko tveganje

TD – tveganje pri delovanju

TK – tveganje pri kontroliranju

TO – tveganje pri odkrivanju

(Thomas, Ward, Henke, 1991, str. 415–416).

S tem modelom prav tako ne moremo natančno določiti stopnje revizijskega tveganja, saj ne vsebuje vseh dejavnikov, ki to stopnjo določajo, kljub temu pa nam je v veliko pomoč pri načrtovanju revizijskih postopkov. Če na primer revizor oceni, da sta stopnji tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju pri neki računovodski postavki nizki, lahko na osnovi tega modela pri tej postavki načrtuje visoko stopnjo tveganja pri odkrivanju. Posledica tega je, da bo revizor pri taki postavki načrtoval manjši obseg revizijskih postopkov pri preizkušanju podatkov, kajti možnost, da napaka je, vendar pa ne bo razkrita oziroma odpravljena v kontrolnih postopkih, je zelo majhna.

Naslednji preprost primer terjatev do kupcev ponazarja povezanost sestavin v modelu revizijskega tveganja.

Podjetje prodaja blago manjšemu številu velikih kupcev po pogojih, kot jih opredeljujejo sklenjene pogodbe o dolgoročnem medsebojnem sodelovanju. Rezultati preverjanja delovanja notranjih kontrol pri pripravi, odpremi in dostavi blaga ter izdajanju računov so pokazali, da so učinkovite. Za postavko terjatev do kupcev je značilna majhna dovzetnost za napake. Revizor oceni nizko tveganje pri delovanju in kontroliranju.

$$RT = TD * TK * TO$$
$$\text{nizko} = \text{nizko} * \text{nizko} * ?$$

V teh okoliščinah revizor lahko načrtuje visoko stopnjo tveganja pri odkrivanju, kajti možnost, da napaka obstoji, vendar pa ne bo razkrita oziroma odpravljena v kontrolnih postopkih, je zelo majhna. Revizor bo pri terjatvah do kupcev predvidoma načrtoval manjši obseg revizijskih postopkov pri preizkušanju podatkov.

Temeljni namen presoje sestavin revizijskega tveganja posameznih računovodskih postavk ali vrst poslovnih dogodkov je doseči želeno raven celotnega revizijskega tveganja.

V okviru načrtovanja revizijske dejavnosti je treba sprejeti odločitev o sprejemljivi stopnji celotnega revizijskega tveganja in opredeliti revizijska tveganja za posamezne računovodske postavke oziroma vrste poslovnih dogodkov.

Med izvajanjem revizije se prvotno načrtovane stopnje lahko izkažejo kot neustrezne. Na primer, zaradi ugotovljene manjše učinkovitosti notranjih kontrol od predvidene je posamezno revizijsko tveganje neke postavke večje od načrtovanega. Revizor bo moral nadaljnje revizijske postopke prilagoditi novim okoliščinam. V omenjenem primeru se lahko odloči, da bo z obsežnejšim preizkušanjem podatkov zmanjšal tveganje pri odkrivanju in tako dosegel želeno stopnjo revizijskega tveganja te postavke.

Dejanske stopnje revizijskega tveganja na ravni posameznih računovodskih postavk oziroma vrst poslovnih dogodkov določajo doseženo stopnjo celotnega revizijskega tveganja, ki predstavlja končno ugotovitev o revizijskem tveganju.

Tako kot pri oceni posameznega je tudi pri oceni celotnega revizijskega tveganja odločilen dejavnik revizorjeva strokovna presoja. Iz revizijske prakse so poznani poizkusi oblikovanja uporabnih modelov pri opredeljevanju revizijskega tveganja, ki pa so bili neuspešni. Revizorjevo znanje, izkušnje in "poslovni čut" so še vedno najpomembnejši pri tovrstnih odločitvah in pri izbiri ustreznih revizijskih postopkov za doseganje zadovoljivo nizke ravni celotnega revizijskega tveganja.

O navedenem modelu revizijskega tveganja bi rada omenila le to, da slovenski strokovnjaki v strokovnih revijah navajajo različna mnenja o

njegovi ustreznosti oz. pravilnosti, vendar pa se v praksi kljub temu uporablja tako kot tudi v večini drugih držav po svetu.

3 TVEGANJE PRI DELOVANJU

3.1 Splošne značilnosti

Pri tveganju pri delovanju gre za vgrajeno tveganje. Nanaša se na dovzetnost posamezne računovodske postavke ali vrste poslovnih dogodkov za napačne navedbe, ki so lahko pomembne bodisi same zase bodisi združene z napačnimi navedbami na drugih kontih ali pri drugih vrstah poslovnih dogodkov, če v podjetju ne obstajajo ustrezne notranje kontrole (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 41).

Dejavniki tega tveganja obstajajo v poslovnem okolju in tudi znotraj podjetja. Zunanjih dejavnikov podjetje ne more obvladati. Sem spadajo na primer sprememba splošnih gospodarskih pogojev, nova zakonodaja, spremenjeni pogoji gospodarjenja v panogi ipd. Omenjeni dejavniki lahko pomembno vplivajo na poslovne rezultate in zahtevajo posebno pozornost. Čeprav podjetje ne more preprečiti njihovega delovanja, je treba zagotoviti vsaj, da so računovodski izkazi pokazatelj resničnih pogojev poslovanja.

Tveganje pri delovanju je lahko precej večje, ko gre za konte, ki vključujejo visoko stopnjo poslovskega presojanja ali jih je težko izračunati.

Pri določanju celotne revizijske strategije, pričakovanega izvajanja in obsega revizije oceni revizor tveganje pri delovanju na ravni računovodskega izkaza. Pri podrobnejšem načrtovanju revizije mora revizor povezati takšne ocenitve s pomembnimi saldi na kontih in vrstami poslovnih dogodkov. Če ne obstajajo ocenitve na ravni saldov na kontih ali poslovnih dogodkov, mora revizor predpostavljati, da je tveganje pri delovanju veliko.

Drugi vidik tveganja pri delovanju se nanaša na določene računovodske postavke ali vrsto poslovnih dogodkov, ki so tovrstnemu tveganju bolj izpostavljeni. Postavke, ki temeljijo na ocenjenih vrednostih, vsebujejo na primer večje tveganje napak kot postavke, ki odražajo dejanske vrednosti (na primer vodenje zalog po standardnih cenah v primerjavi z evidencami po dejanskih cenah), nevarnost kraje pri denarnih sredstvih v blagajni je večja kot pri drugih sredstvih idr.

Ocena tveganja pri delovanju je zato nedvomno pomemben dejavnik pri določanju narave in cilja revizorskega dela. Notranji dejavniki tveganja pri delovanju so tesno povezani z notranjimi kontrolami v podjetju, katerih učinkovito delovanje lahko tovrstno tveganje občutno zmanjša.

3.2 Prevara in napaka

Tveganje pri delovanju je torej nevarnost, da bodo računovodski izkazi pomembno napačno predstavljeni zaradi obstoja prevare in/ali napake.

“Prevara je nameren napačni prikaz računovodskih podatkov, ki ga zagreši(jo) eden ali več članov posloводства, zaposleni ali tretje osebe” (Bobič, 1993, str. 71).

Prevara lahko obsega (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 104):

- prikrojevanje, ponarejanje ali spreminjanje poslovnih dejstev, listin oziroma poslovnih knjig,
- poneverjanje ali nezakonito prisvajanje sredstev,
- prikrivanje resničnih poslovnih dogodkov oziroma njihovo opuščanje v poslovnih knjigah,
- evidentiranje poslovnih dogodkov, ki se niso zgodili,

- namerno napačno uporabo računovodskih smernic ipd.

Prevaro lahko zagrešijo naročnikovi lastniki, poslovodstvo, uslužbenci ali drugi. Poslovodstvo ima tudi moč obiti notranje kontrole, ki naj bi preprečevale prevare. Revizorjeva dolžnost je, da se seznanijo s kontrolami, ki jih je poslovodstvo vpeljalo za preprečevanje prevar, in da poslovodstvo opozori, da je odgovorno za vzpostavitev učinkovitih kontrol (Šager et al., 1993, str. 22).

“Napaka pa pomeni nenamerno pomoto v računovodskih podatkih zaradi spregleda, matematične napake, nehotene napačne uporabe računovodskih smernic ipd.” (Bobič, 1993, str. 71).

Revizor mora načrtovati revidiranje tako, da bo ugotovil pomembnejše napake ali druge napačne navedbe v računovodskih izkazih, ki so posledica napak ali prevar. Verjetnost odkritja napake je običajno večja od verjetnosti odkritja prevare, saj so prevare storjene zavestno in jih spremljajo dejanja, ki so namenjena njenemu prikrivanju.

Vedno pa obstaja tveganje, da pomembne napačne predstavitve računovodskih informacij, ki so posledica prevar in napak, ne bodo odkrite, in sicer zaradi omejitev, ki so običajno povezane z naravo revidiranja.

Tveganje je še večje zaradi neučinkovitega sistema notranjega kontroliranja. Zato mora revizor proučiti poslovne okoliščine oziroma poslovne dogodke, ki so lahko povezani s prevarami ali napakami.

Okoliščine, ki povečujejo možnost nastanka prevar in napak, so predvsem (Bobič, 1993, str. 72):

1. problem neoporečnosti, sposobnosti in vplivnosti poslovodstva,

2. problemi v poslovnem in kontrolnem okolju preučevanega podjetja ter neobičajni pritiski v podjetju,
3. prevare in napake pri nekaterih poslovnih dogodkih,
4. revizorjeve težave pri pridobivanju zadostnih revizijskih dokazov.

Če okoliščine kažejo na možnost prevare ali napake, revizor oceni njen možni vpliv na računovodske izkaze. Če revizor meni, da bi lahko prevara ali napaka bistveno vplivala na računovodske izkaze, mora nadaljevanje svojega dela temu primerno spremeniti ali opraviti še dodatne postopke. Obseg sprememb ali dodatnih postopkov je odvisen od revizorjeve presoje glede (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 106):

- vrst prevar ali napak, do katerih bi lahko prišlo,
- možnega tveganja, da do njih pride,
- verjetnosti, da bi lahko kaka vrsta prevare ali napake bistveno vplivala na računovodske izkaze.

Odvisno od spremenjenih ali dodatnih postopkov, revizor običajno potrdi ali ovrže sum glede prevare ali napake. Ob potrditvi revizor poskrbi, da se napaka odpravi oziroma da se prevara ustrezno izkaže v računovodskih izkazih.

Če revizor ne more zbrati dovolj dokazov, ki bi potrdili ali ovrgli sum glede prevare, razmisli o možnih posledicah za računovodske izkaze in revizijsko poročilo. V nekaterih okoliščinah lahko poročilo o računovodskih izkazih zavrne ali celo odstopi od sprejetega posla.

3.3 Dejavniki tveganja pri delovanju

Dejavniki tveganja pri delovanju obstajajo v poslovnem okolju in tudi znotraj podjetja, zato ločimo zunanje in notranje dejavnike. Podjetje nima vpliva na

zunanje dejavnike, kot so na primer sprememba splošnih gospodarskih pogojev, spremenjeni pogoji gospodarjenja v panogi, nova zakonodaja ipd. Vsi ti dejavniki lahko vplivajo na poslovne rezultate in zato zahtevajo posebno pozornost. Podjetje ne more preprečiti njihovega delovanja, zato mora zagotoviti, da so računovodski izkazi pokazatelj resničnih pogojev poslovanja (Bizjak et al., 1995, str. 96).

Na drugi strani obstajajo notranji dejavniki tveganja, ki so tesno povezani z notranjimi kontrolami v podjetju. Učinkovito delovanje sistema notranjega kontroliranja lahko občutno zmanjša tveganje pri delovanju. Sistem notranjega kontroliranja je razložen v nadaljevanju.

Pri ocenjevanju tveganja pri delovanju uporablja revizor poklicne sodbe, ko vrednoti številne dejavnike (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 41):

1. na ravni računovodskega izkaza:

- neoporečnost posloводства,
- izkušnje, znanje in spremembe posloводства v obdobju,
- neobičajne pritiske na posloводство,
- lastnosti poslovanja pri podjetju,
- dejavnike, ki vplivajo na panogo, v kateri deluje podjetje;

2. na ravni postavk ali vrste poslov:

- dovzetnost postavk iz računovodskih izkazov za napačne navedbe,
- sestavljenost posameznih poslov, ki bi zahtevala delo izvedenca,
- obseg presoje, ki je vključena v opredelitev salda na kontu,
- podvrženost sredstev izgubi ali poneverbi,
- dokončanje nenavadnih in zapletenih poslov, zlasti blizu konca leta,
- posle, ki se ne obdelujejo normalno.

Ker se tveganje pri delovanju lahko spreminja od enega do drugega področja računovodstva, je treba upoštevati tiste dejavnike, ki se nanašajo na določena področja računovodskih izkazov, in tudi tiste, ki se nanašajo na računovodske izkaze kot celoto.

Glavna področja ocenitve notranjih dejavnikov so:

1. ocena notranjih dejavnikov, vključno s poslovodstvom, računovodstvom in poslovanjem;
2. jamstvo iz revizij prejšnjih obdobj.

Na prvi stopnji ocenitve notranjih dejavnikov moramo upoštevati verjetnost, da računovodski izkazi vsebujejo pomembne napake. Nato z upoštevanjem dejavnikov (poslovodstvo, računovodstvo in poslovanje – glej tabelo 1) ocenimo, ali lahko zmanjšamo velikosti vzorcev, ki jih bomo pregledovali pri reviziji.

Tabela 1 prikazuje možne notranje dejavnike, ki vplivajo na tveganje pri delovanju. Pokazatelj povečanega tveganja namiguje, da obstaja tveganje pomembne napake, zato moramo to upoštevati pri revidiranju računovodskih izkazov, in sicer na tistem delu, na katerega se pokazatelj povečanja nanaša.

Tabela 1: Notranji dejavniki, ki vplivajo na tveganje pri delovanju

DEJAVNIK	POKAZATELJ MAJHNEGA TVEGANJA	POKAZATELJ VELIKEGA TVEGANJA
<i>SPLOŠNI NOTRANJI DEJAVNIKI</i>		
POSLOVODSTVO		

1. izkušnje in znanje posloводства	znatne izkušnje in znanje	majhne izkušnje ali nobenih ustreznih izkušenj ali znanj
2. odnos posloводства do zelo tveganih podvigov	konservativen	agresiven; podjetje se loteva prevelikih projektov
3. stopnja prihodka posloводства	neznatna	visoka ali potencialno visoka zaradi premajhnega števila zaposlenih
4. poudarek na ohranjanju stopenj dobička	majhen	ekstremen, da bi zadržali zaupanje investitorjev in bank

5. odnos posloводства do računovodskega poročanja	konservativen	agresiven; zaslužek temelji na izidu iz poslovanja
6. stopnja kontrole nad delovanjem	močna administrativna kontrola in informacijski sistemi posloводства	slaba administrativna kontrola in informacijski sistemi posloводства
7. pretekle izkušnje pri delovanju kontrol	dober odnos in disciplina pri kontrolah in njihovem uveljavljanju	slab odnos in disciplina pri kontrolah in njihovem uveljavljanju
8. stopnja vključevanja posloводства v vsakodnevno delovanje	majhne možnosti za prevlado posloводства	velike možnosti za prevlado posloводства; vodilni meneger prevladuje
RAČUNOVODSTVO		
1. stopnja centralizacije računovodske funkcije	centralizirana	decentralizirana
2. sporni računovodski problemi	nestalni, v majhnem obsegu	stalni, v velikem obsegu
3. sposobnosti računovodskega osebja	veliko izkušenj in visoke sposobnosti; visoka stopnja zavedanja in razumevanja računovodskih načel in računovodskega sistema	malo izkušenj in nizke sposobnosti; nizka stopnja zavedanja in razumevanja računovodskih načel in računovodskega sistema
4. odnos in morala računovodskega osebja	brez problemov	problemi kot: nezadostno plačilo, napredovanje, ki ni posledica zaslug, nizka stopnja delovnega zadovoljstva, verjetnost goljufij zaposlenih

5. verjetnost napačnega ali poznega finančnega poročila zaradi časovnega pritiska na osebe ali zaradi sprememb osebja	majhna	velika
6. možnost, da se pomembne transakcije ali preračunavanja pojavijo blizu ali na koncu računovodskega obdobja	ni verjetno	verjetno
7. preteklost podjetja na področju revizije	ponavljajoče se sprejemanje podjetja v revizijo, mnenja brez pridržka pri prejšnjih revizijah, dobri odnosi s stranko, malo revizijskih popravkov zaradi napak	prvo sprejetje podjetja v revizijo, mnenja s pridržkom pri prejšnjih revizijah, slabši odnosi s stranko, revizijska usklajevanja v preteklosti
8. konflikt interesov, problemi s predpisi, problemi revizorja s svojo neodvisnostjo	nepomembni	pomembni, neprimeren honorar in časovni pritisk, omejitve delovnih ciljev, drugi revizorji
POSLOVANJE		
1. panoga, v kateri podjetje deluje	že osnovana, stabilna, ni pomembnejših vplivov zunanjih pogojev, počasne tehnološke spremembe, država je ne regulira	relativno nova, nestabilna, pomembni vplivi zunanjih pogojev, visoka stopnja tehnoloških sprememb, država jo regulira

2. izjava in/ali delovanje tretje stranke ali državne institucije, usmerjeno proti poslovodstvu ali celotnemu podjetju	ni takšnih izjav ali delovanja	verjetne izjave ali delovanja
3. stopnja, do katere so deleži kapitala v lasti poslovodstva ali zaposlenih	visoka	javno podjetje
4. stopnja, do katere se položaj likvidnosti in profitabilnosti razlikuje od položaja v prejšnjih obdobjih ali od povprečja v panogi	skladna likvidnost in profit s povprečjem v panogi, rezultati delovanja niso odvisni od inflacije in/ali obrestnih mer	neskladna likvidnost in profit s povprečjem v panogi, rezultati delovanja so odvisni od inflacije in/ali obrestnih mer
5. strinjanje s pogoji pri dolžniških pogodbah	brez težav	verjetne težave, slabši odnosi z banko
6. verjetnost prodaje celote ali dela podjetja, prodaje delnic ali obveznic	ni takih pričakovanj	obstajajo taka pričakovanja
<i>SPECIFIČNI DEJAVNIKI</i>		
1. pomembna revizijska usklajevanja pri prejšnjih revizijah	malo ali nič	kar nekaj
2. nerazložljivi odnosi ali trendi	jih ni	obstajajo
3. prisotnost presojanja pri knjiženju	malo ali nič presojanja, preprosto obračunavanje glede na dejstva	presojanje je pomembno, zapleteno obračunavanje
4. dovzetnost za prevaro ali krajo	nizka	visoka

Vir: Grant Thornton Audit Manual, 1986, str. 61–64.

4 TVEGANJE PRI KONTROLIRANJU

4.1 Opredelitev tveganja pri kontroliranju

Tveganje pri kontroliranju je tveganje, da sistem notranjega kontroliranja ne prepreči ali pa ne odkrije pravočasno napačne navedbe, ki se utegne pojaviti o stanju kontov ali vrsti poslovnih dogodkov ter bi bila lahko pomembna bodisi sama zase bodisi združena z drugimi napačnimi navedbami (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 45).

Še tako dobra notranja kontrola ne more biti stoo odstotna (vzrok so notranje omejitve), zato je tveganje povsod. Učinkovitejši je sistem notranjega kontroliranja, nižje je tveganje pri kontroliranju.

Notranje kontrole lahko opredelimo kot celoto medsebojno povezanih sestavin, katerih namen je nadzirati pravilnost delovanja in odpravljanja nepravilnosti, hkrati pa je sistem notranje kontrole tudi enota, ki je obdana s svojim okoljem, kjer prav tako obstajajo večji ali manjši medsebojni vplivi.

Proučevanje notranjih kontrol ima pri načrtovanju revidiranja pomembno vlogo. Revizor tako hkrati s pridobivanjem drugih pomembnih informacij oblikuje spoznanja o možnih napakah in nepravilnostih, določi verjetnost njihovega obstoja ter predvidi oz. načrtuje potrebne revizijske postopke, da bi jih tudi odkril.

4.2 Ocena tveganja pri kontroliranju

Ocenjevanje tveganja pri kontroliranju je vrednotenje uspešnosti računovodskega sistema in sistema notranjega kontroliranja v podjetju pri

preprečevanju ali odkrivanju bistveno napačnih navedb v računovodskih izkazih (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 45).

Ocena tveganja pri kontroliranju temelji na proučevanju treh temeljnih elementov notranjih kontrol:

1. okolja, v katerem delujejo kontrole,
2. računovodskega sistema,
3. postopkov notranjega kontroliranja.

Računovodski sistem v povezavi z uspešnimi notranjimi kontrolami zagotavlja poslovodstvu, da je premoženje zavarovano pred nepooblaščenim uporabljanjem ali razpolaganjem ter da so računovodske evidence dovolj zanesljive za pripravljanje računovodskih izkazov (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 42).

Sistem notranjega kontroliranja je širši pojem, saj presega zadeve, ki se nanašajo neposredno na delovanje računovodskega sistema.

Sistem notranjega kontroliranja obsega kontrolno okolje in kontrolne postopke, načrt organizacije ter vse metode in postopke, ki jih je poslovodstvo podjetja sprejelo za zagotavljanje čim bolj urejenega in učinkovitega vodenja poslovanja.

Prav proučevanje sistema notranjega kontroliranja ima pomembno vlogo pri načrtovanju revizije. Od bolj ali manj učinkovitega delovanja notranjih kontrol je odvisno tudi manjše ali večje ocenjeno tveganje pri kontroliranju.

Potem ko revizor spozna računovodski sistem in sistem notranjega kontroliranja, lahko oceni tveganje pri kontroliranju posameznih trditev v računovodskih izkazih.

Vrsta in obseg dogodkov, ki se jih revizor loti, da bi spoznal računovodski sistem in sistem notranjega kontroliranja, sta med drugim odvisna od (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 43–44):

- vrste uporabljenih usmeritev ali postopkov,
- presoje pomembnosti,
- obsega in zapletenosti poslovanja,
- vrste dokumentacije o posameznih usmeritvah in postopkih v podjetju,
- revizorjeve ocene tveganja pri delovanju.

Največkrat pa so revizorjeva spoznanja zasnovana na prejšnjih izkušnjah s podjetjem in na:

- poizvedovanjih pri naročnikovem osebju na različnih organizacijskih ravneh, skupaj z opiranjem na dokumentacijo, kot so priročniki o postopkih, opisi del in narisi potekov;
- raziskovanju listin in evidenc;
- opazovanju delovanja podjetja in opravi pri organizaciji računalniškega obravnavanja podatkov, opazovanju posloводства in ostalega osebja ter na opazovanju načina obravnavanja poslov.

4.2.1 Kontrolno okolje

“S kontrolnim okoljem so mišljeni celotni odnos, zavest in delovanje ravnateljev in posloводства glede kontrole in njenega pomena v podjetju. Okolje, v katerem deluje notranje kontroliranje, vpliva na uspešnost posameznih kontrolnih postopkov” (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 42).

Okolje s strogim predračunskim usmerjanjem in uspešno notranjo revizijo imenujemo močno kontrolno okolje. Pomembno lahko dopolnjuje posamezne

kontrolne postopke, čeprav samo po sebi ne zagotavlja uspešnosti celotnega sistema notranjega kontroliranja.

Revizor mora najprej pridobiti zadosten vpogled v kontrolno okolje, da lahko oceni odnos ravnateljev in posloводства ter njihovo zavest in delovanje glede kontrole in njenega pomena za podjetje.

V kontrolnem okolju odsevajo naslednji dejavniki (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 42):

- način razmišljanja posloводства in njegov slog delovanja,
- organizacijski ustroj podjetja,
- metode določanja pooblastil in odgovornosti,
- poslovodni sistem odločanja,
- služba notranje revizije,
- funkcije upravnega odbora,
- kadrovska politika,
- postopki in zunanji vplivi.

4.2.2 Računovodski sistem

Računovodski sistem lahko opredelimo kot niz nalog v podjetju, pri katerem so poslovni dogodki obravnavani kot podlaga za vnašanje v računovodske evidence. Tak sistem naj bi poslovne dogodke prepoznaval, preračunaval, razvrščal, knjižil, povzemal in o njih poročal (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 42).

Revizor mora najprej spoznati zasnovo računovodskega sistema, poleg tega pa mora razumeti (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 44):

- glavne vrste poslov podjetja,

- kako se ti posli začenjajo,
- računovodske evidence, izvirne listine in posebne postavke v računovodskih izkazih,
- proces računovodskega in finančnega poročanja, in sicer od začetka posla do njegove vključitve v računovodske izkaze, prav tako pa tudi računalniško obdelovanje podatkov.

4.2.3 Kontrolni postopki

“Kontrolni postopki so tisti postopki in usmeritve kot dopolnilo kontrolnega okolja, ki jih je vzpostavilo poslovodstvo, da bi zagotovilo sprejemljivo jamstvo za uresničevanje ciljev podjetja” (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 42).

Revizor mora pridobiti vpogled v kontrolne postopke, da lahko načrtuje revizijo. Nekaj vpogleda dobi že skupaj z razumevanjem kontrolnega okolja in računovodskega sistema, ker so kontrolni postopki vključeni v kontrolno okolje in računovodski sistem.

Ko revizor proučuje kontrolno okolje in računovodski sistem, presoja tudi o obstoju ali neobstoju kontrolnih postopkov. Če je za načrtovanje revizije potrebno, mora revizor pridobiti še dodatna spoznanja o kontrolnih postopkih.

Revizor oceni tveganje pri kontroliranju na višji ravni pri nekaterih ali vseh trditvah, če usmeritve in postopki podjetja, ki se nanašajo nanje, niso uspešni ali če ni mogoče oceniti uspešnosti usmeritev in postopkov.

Nasprotno bo revizorjeva ocena tveganja pri kontroliranju nižja, če ugotovi, da je v računovodskem sistemu in sistemu notranjega kontroliranja mogoče najti usmeritve in postopke, ki lahko preprečijo ali odkrijejo bistveno

napačne navedbe v računovodskih izkazih v povezavi s posameznimi trditvami, ter če načrtuje opraviti preizkuse kontrol, da bi podprl oceno.

S preizkušanjem kontrol in podatkov želi revizor zbrati dovolj ustreznih revizijskih dokazov, da lahko na utemeljenih sklepih oblikuje mnenje o računovodskih izkazih.

S preverjanjem kontrol poskuša revizor zbrati dovolj dokazov o uspešnosti zasnove računovodskega sistema in sistema notranjega kontroliranja ter o uspešnosti uresničevanja uporabljenih usmeritev in postopkov.

S preverjanjem podatkov revizor zbira dokaze o popolnosti, točnosti in nespornosti podatkov, ki jih pripravlja računovodski sistem (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 81–82).

4.3 Pridobivanje dokazov in preizkus delovanja notranjih kontrol

Z enakimi postopki kot pri vpogledu v računovodski sistem in sistem notranjega kontroliranja lahko dobimo dokaze o uspešnosti zasnove in delovanja usmeritev in postopkov, ki so povezani s posameznimi trditvami. Čeprav takšni postopki niso bili načrtovani kot preizkusi kontrol, jih lahko uporabljamo kot take.

Tako lahko pri spoznavanju računovodskega sistema in sistema notranjega kontroliranja revizor spozna tudi dokaze o zasnovi in uspešnosti delovanja usmeritev in postopkov, ki so pomembni za posamezne trditve. Če so takšni dokazi zadostni, lahko revizor oceni tveganje pri kontroliranju na nižji ravni od visoke (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 46).

Na podlagi že znanega si revizor prizadeva dobiti še dodatne dokaze o zasnovi in uspešnosti delovanja, ki bi podpirali oceno tveganja pri

kontroliranju na nižji ravni v povezavi s posameznimi trditvami ter hkrati vplivali na vrsto, časovni okvir in obseg postopkov preizkušanja podatkov.

Revizijski dokazi morajo biti razpoložljivi, prav tako morajo biti učinkoviti dodatni preizkusi kontrol za pridobitev dokazov.

“Pri zbiranju revizijskih dokazov na podlagi preverjanja kontrol se revizor ukvarja z naslednjimi trditvami (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 82–83):

obstoj	– kontroliranje obstaja,
učinkovitost	– kontroliranje deluje učinkovito,
stalnost	– kontroliranje je tako delovalo ves čas, ko je bila zaželeno pomoč.”

S preizkušanjem kontrol si torej revizor prizadeva dobiti dokaze o uspešnosti zasnove in delovanja računovodskega sistema in sistema notranjega kontroliranja. Pri tem revizorja zanima, kako in s kolikšno doslednostjo so se postopki in usmeritve obeh sistemov uporabljali v obdobju ter kdo jih je uporabljal.

Zagotoviti mora, da preizkusi kontrol ustrezno pokrivajo obdobje spremembe ali nihanj ob možnih odmikih od predpisanih ciljev. Odmiki so lahko posledica kadrovske spremembe pri ključnih kontrolnih opravilih, pomembnih sezonskih nihanj, obsega poslovanja in človeških napak.

Odmiki, ki jih revizor lahko ugotovi pri preizkusih kontrol, povzročijo višjo ocenjeno raven tveganja pri kontroliranju, kar vpliva na spremembo vrste, trajanja in obsega načrtovanih postopkov preizkušanja podatkov (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 47).

4.4 Pridobivanje dokazov in preizkus podatkov

“Da bi revizor določil zahtevano raven zagotovil, dobljenih na podlagi preizkusov podatkov, mora upoštevati (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 49):

- vrsto preizkusov podatkov (uporaba preizkusov, usmerjenih k neodvisnim strankam zunaj podjetja, ima na primer prednost pred preizkusi, ki so usmerjeni k strankam ali dokumentaciji v okviru podjetja, ali uporaba preizkusov podrobnosti za posamezen revizijski cilj kot dodatek k analitičnim postopkom);
- časovni raspored preizkusov podatkov (bolje jih je na primer izvesti ob koncu leta kot prej);
- obseg preizkusov podatkov (na primer uporaba večjega vzorca).”

S preverjanjem podatkov mora torej revizor zbrati dokaze o popolnosti, točnosti in nespornosti podatkov, ki jih pripravlja računovodski sistem. Pri tem gre za dve vrsti postopkov (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 82):

- preizkuse podrobnosti poslovnih dogodkov in stanj,
- analizo najpomembnejših kazalnikov in razvojnih teženj, tudi izsledkov proučevanja nenavadnih nihanj in postavk.

“Pri zbiranju revizijskih dokazov s preverjanja podatkov se revizor ukvarja z naslednjimi trditvami (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 83):

- **obstoj** – sredstva ali obveznosti obstajajo na določen datum,
- **pravice in dolžnosti** – sredstva so pravice, obveznosti pa dolžnosti podjetja na določen datum,
- **dogajanje** – poslovni dogodek ali opravilo se je zgodil(o) v zvezi z obravnavanim podjetjem,

- **popolnost** – ni sredstev, obveznosti ali poslovnih dogodkov, ki ne bi bili evidentirani,
- **vrednotenje** – sredstvo ali obveznost se evidentira v skladu z ustrezno vrednostjo,
- **merjenje** – poslovni dogodek se evidentira v pravem znesku, prihodki ali odhodki pa se razporedijo na ustrezno obdobje,
- **predstavitev in razkritje** – postavka je razkrita, razvrščena in opisana po sprejemljivih računovodskih pravilih, po potrebi pa tudi po predpisih.”

Napačne navedbe, ki jih revizor odkrije pri preizkušanju podatkov, lahko povzročijo, da revizor spremeni prejšnjo oceno o ustreznosti notranjih kontrol.

Na splošno pa velja: čim nižja je ocena tveganja pri kontroliranju, tem več podprtih dokazov je potrebnih, da bi revizor spoznal, ali sta računovodski sistem in sistem notranjega kontroliranja uspešno zasnovana in/ali uspešno delujeta.

Ne nazadnje je pomembno tudi naslednje: tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju sta tesno povezani. Revizor bi lahko dobil napačno oceno tveganja, če bi ločeno ocenjeval tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju. Zato je v takšnih primerih bolje, da revizor opredeli revizijsko tveganje na podlagi kombinirane ocene.

5 TVEGANJE PRI ODKRIVANJU

5.1 Opredelitev tveganja pri odkrivanju

Tveganje pri odkrivanju je tveganje, da ne bo odkrita napačna navedba, ki obstaja v okviru stanja konta ali vrste poslovnih dogodkov in ki bi bila lahko pomembna ali sama zase ali združena z drugimi napačnimi navedbami na

drugih kontih ali pri drugih vrstah poslovnih dogodkov (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 48).

Uspešno delovanje notranjih kontrol zagotavlja relativno nizko tveganje obstoja pomembnih napak v računovodskih izkazih. V takem primeru bo revizor pripravljen sprejeti višjo stopnjo tveganja pri odkrivanju, da z revizijskimi postopki ne bo odkril morebitnih obstoječih napak, ki bi lahko bile pomembne. Odnos med tveganjem pri odkrivanju in drugima dvema sestavinama revizijskega tveganja, tj. med tveganjem pri delovanju in tveganjem pri kontroliranju, je obratno sorazmeren.

Tveganje pri odkrivanju je razdeljeno na dva dela:

- tveganje pri odkrivanju s samostojnimi testi brez uporabe vzorčenja, preizkušanje 100 % postavk,
- tveganje pri odkrivanju z uporabo vzorčenja.

5.2 Preizkušanje 100 % postavk

V računovodskih izkazih najdemo postavke, ki jih moramo pogledati, ker so pomembne same zase ali pa so posebno občutljive za napačne izkaze. To so predvsem postavke z visokimi vrednostmi ter postavke, ki pomenijo visoko tveganje, da so resnično napačno izkazane. Zato take postavke revizor preizkusi v celoti in jih ne vključi v vzorec.

Pri revidiranju računovodskih izkazov revizor mnogokrat oceni, da bi bilo preverjanje vseh računovodskih postavk neracionalno. Povezano bi bilo s preveliko porabo časa in stroškov, zato se v takih primerih odloči za preizkušanje podatkov na podlagi vzorčenja.

5.3 Vzorčenje

“Revizija na podlagi vzorca je uporaba postopkov preizkušanja kontrol in podatkov na manj kot 100 % vseh postavk v stanju kontov ali vrsti poslovnih dogodkov, na podlagi katerih naj bi revizor pridobil in ovrednotil dokaze glede kakšne značilnosti stanja ali vrste in oblikoval sklepe glede tiste značilnosti” (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 156).

Ker je tudi s primerno izbranim vzorcem in postopki vzorčenja mogoče pridobiti ustrezne dokaze za sklepanje o značilnosti proučevane populacije računovodske postavke, se revizor odloči za uporabo vzorčenja.

Po revizijskih standardih se vzorčenje uporablja zato, da revizor pridobi ustrezne dokaze, ki so osnova za njegovo mnenje o računovodskih izkazih, ter da dokumentira vire revizijskih dokazov. Revizijske dokaze pa revizor zagotovi na podlagi preizkušanja kontrol in podatkov, kar je podrobneje razloženo v prejšnjih poglavjih.

Revizijskemu vzorčenju mora revizor nameniti posebno pozornost, ker na podlagi vzorčnih rezultatov, ki se nanašajo samo na del računovodskih izkazov, izdelava zaključke o računovodskih izkazih v celoti. Poglavitna prednost vzorčenja je sposobnost posplošitve izsledkov vzorca na celotno populacijo z znano zanesljivostjo.

Vendar rezultati revizijskega vzorčenja običajno niso edini vir, ki bi določal oblikovanje sklepa glede določene računovodske postavke. Revizor pridobi ustrezna zagotovila o pravilnosti iz več revizijskih postopkov. Taki so na primer (Taylor, Glezen, 1996, str.273):

- postopki, kjer revizor povprašuje, opazuje ali izpolnjuje razne obrazce (pogovori s poslovodstvom, opazovanje pri popisu zalog, opazovanje naročnikovega osebja, pregledovanje sredstev),

- revizijski postopki, ki zahtevajo uporabo analitičnih metod,
- 100-odstotno preverjanje podatkov, ki obsegajo saldo na kontu,
- pregledovanje le nekaj postavk v okviru salda na kontu, vendar brez uporabe vzorčenja.

Rezultati revizijskega vzorčenja morajo biti takšni, da jih je mogoče posplošiti na celotno populacijo in se ne smejo razlikovati od tistih, ki bi jih revizor dobil, če bi preiskoval celotno populacijo. Poleg tega morajo biti objektivni, kar pomeni, da bi morala uporaba enakih strokovnih metod vzorčenja v okviru preiskovanja kontrol oziroma podatkov pripeljati različne revizorje do enakih rezultatov.

5.3.1 Statistično in nestatistično vzorčenje

Pri revizijskem vzorčenju se lahko revizor odloča med dvema temeljnima načinoma vzorčenja, in sicer statističnim in nestatističnim vzorčenjem.

Katerega izmed načinov bo izbral, je odvisno od stroškov in koristi posameznega načina. Statistično vzorčenje je v primerjavi z nestatističnim lahko predrago in preveč zamudno. Stroški nastajajo zaradi pridobivanja dodatnih specialnih znanj in tudi zaradi izpolnjevanja posebnih statističnih zahtev pri oblikovanju in izbiri enot v vzorec. Z uporabo računalniške tehnologije pa je mogoče stroške občutno zmanjšati. Ker pa oba načina omogočata pridobiti ustrezne dokaze oz. ugotovitve, se revizor odloča med njima na osnovi presoje prednosti in pomanjkljivosti posameznega načina v konkretnih okoliščinah.

Glavne prednosti statističnega vzorčenja so:

- možnost določitve najmanjšega vzorca, s katerim bo revizor še dosegel revizijske cilje,

- oblikovanje učinkovitejšega vzorca,
- sposobnost količinskega ovrednotenja rezultatov,
- količinska meritev tveganja pri vzorčenju.

Kljub navedenim prednostim statističnega vzorčenja pa mora biti revizor pri uporabi statističnih metod tudi pozoren na pomanjkljivosti, ki lahko privedejo do tega, da so rezultati slabši, kot če bi uporabili katero od nestatističnih metod. Oblikovanje in izbira vzorca statistične tehnike, kot sem že omenila, ponavadi zahteva več časa in denarja, vendar pa to ne drži v naslednjih primerih:

- množica, ki je predmet pregleda, je zelo velika,
- možnost uporabe revizijskih računalniških rešitev v tej zvezi in
- znaten del celotnega dokaza v zvezi z računovodskimi izkazi izhaja iz posameznega vzorca, predvsem, kjer gre za veliko tveganje napačne predstavitve in kjer pričakovana korist uporabe vzorčenja presega stroške, povezane z njegovo izvedbo.

Še enkrat pa bi rada povzela, da je bistvena razlika med nestatističnim in statističnim vzorčenjem v tem, da pri prvem revizor uporablja svojo strokovno presojo, pri drugem pa statistične tehnike, čeprav tudi tu revizorjevo presojanje ni izključeno.

V praksi se revizorji pogosteje odločajo za dobro preišljene nestatistične metode vzorčenja.

5.4 Oblikovanje in izbira vzorca

“Pri oblikovanju revizijskega vzorca se mora revizor po lastni sodbi odločati o (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 156):

- revizijskih ciljih,

- statistični množici,
- tveganju in zagotovitvi,
- sprejemljivi napaki,
- pričakovani napaki v statistični množici,
- oblikovanju slojev.”

Z revizijskimi cilji so podana izhodišča revidiranja. Revizor najprej razmisli, katere revizijske cilje naj bi dosegel, da se lahko odloči med različnimi revizijskimi postopki in kombinacijo le-teh. Prav tako tudi razmisli, s katerimi postopki bo cilje najlažje dosegel.

Statistična množica je celoten skupek podatkov, iz katerih revizor oblikuje vzorec. Revizor mora ugotoviti, ali je statistična množica ustrezna za njegov cilj.

Vzorčne enote so posamezne postavke, ki sestavljajo statistično množico. Opredeljena mora biti, da bi lahko revizor prišel do uspešnega in učinkovitega vzorca. Samo tako lahko doseže zastavljene revizijske cilje.

Proces delitve statistične množice v podmnožice se imenuje oblikovanje slojev ali stratifikacija, in sicer so to skupine vzorčnih enot s podobnimi značilnostmi. Revizor tako lahko na podlagi slojev oblikuje manjše vzorce, kar prispeva k večji verjetnosti, da bo bistvena napaka odkrita.

“Sprejemljiva napaka je tista največja dovoljena napaka v statistični množici, ki jo je revizor pripravljen sprejeti, pri tem pa še vedno lahko sklepa, da mu izsledki, dobljeni na podlagi vzorca, omogočajo doseči njegov revizijski cilj” (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 158). Velja naslednje: pri manjši sprejemljivi napaki bo revizor izbral večji vzorec.

Če revizor pričakuje, da v statistični množici ne bo napak, potem izbere manjši vzorec, in obratno. Ko revizor določa pričakovano napako v

statistični množici, upošteva izkušnje iz prejšnjih revizij, spremembe pri uporabi postopkov naročnika in dokaze, ki jih dobi pri proučevanju sistema notranjega kontroliranja.

Pri oblikovanju revizijskega vzorca se revizor odloča oziroma oceni sprejemljivo raven tveganja.

5.4.1 Tveganje pri vzorčenju

Tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju obstajata ne glede na postopke revizije na podlagi vzorcev. Zato mora revizor upoštevati tveganje pri odkrivanju, ki je lahko posledica:

- negotovosti zaradi vzorčenja (tveganje pri vzorčenju),
- negotovosti, ki je posledica drugih dejavnikov poleg vzorčenja (tveganje zunaj vzorčenja).

Tveganje zunaj vzorčenja vključuje nevarnost, da bo revizor izbral in izvedel neustrezen revizijski postopek, napačno razlagal dokaze in ne bo odkril napake. Zato je njegov cilj zmanjšati tveganje zunaj vzorčenja na zanemarljivo raven. To naredi s skrbnim načrtovanjem revizije, usmerjanjem, nadzorovanjem in pregledovanjem (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 157).

Prav obvladovanje tveganja zunaj vzorčenja je tudi predpogoj za vzpostavitev učinkovitega nadzora tveganja pri vzorčenju.

Tveganje pri vzorčenju se izraža v možnosti, da bi revizor pri vzorčenju sprejel sklepe, ki bi se razlikovali od sklepov, do katerih bi prišel, če bi uporabil isti postopek za celotno statistično množico.

Tveganje pri vzorčenju se pojavlja pri preizkušanju in tudi pri preizkušanju podatkov (glej sliko 4 na str. 54), torej ga lahko obravnavamo z vidika dveh temeljnih vrst revizijskih poskusov (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 158):

1. pri preizkusih notranjih kontrol (angl. compliance test):

- tveganje premajhnega opiranja na kontrole, ki je tveganje, da revizor na osnovi vzorčnih podatkov napačno sklepa o manjši učinkovitosti notranjih kontrol od njihove dejanske;
- tveganje prevelikega opiranja na kontrole, ki je tveganje napačnega sklepanja na osnovi vzorčnih podatkov o večji učinkovitosti notranjih kontrol od njihove dejanske;

2. pri preizkusih podatkov (substantive test):

- tveganje nepravilne zavrnitve, ki pomeni tveganje, da bo revizor na podlagi vzorčnih podatkov sklepal o pomembno napačnem stanju postavke, čeprav dejansko do napake ni prišlo;
- tveganje nepravilne odobritve, ki je tveganje, da bo revizor na podlagi vzorčnih podatkov sklepal o pravilnosti stanja postavke, ki pa je dejansko pomembno napačno izkazano.

Tveganje premajhnega opiranja in tveganje nepravilne zavrnitve sta povezana predvsem z učinkovitostjo revidiranja, ker pomenita dodatno delo. Revizor bo ob ugotovitvi o manjši učinkovitosti notranjih kontrol povečal obseg preizkušanja podatkov. Ob ugotovitvi o pomembno napačnem stanju računovodske postavke pa bo uporabil še druge revizijske postopke.

Tveganje prevelikega opiranja in tveganje nepravilne odobritve neposredno vplivata na uspešnost revidiranja. Ti dve tveganji sta resnejšega značaja,

saj se lahko odražata v napačnem mnenju o računovodskih izkazih. Zato je nanju revizor še posebno pozoren, ko določa velikost vzorca.

Slika 4: Matrika tveganja pri preizkušanju kontrol in podatkov

MATRIKA TVEGANJA PRI PREIZKUŠANJU KONTROL

Preizkušanje kontrol kaže, da bi opiranje na ustrezne notranje kontrole moralo biti

Ustrezno notranje kontroliranje je

primerno za načrtovano opiranje neprimerno za načrtovano opiranje

sprejeto	pravilna odločitev	tveganje prevelikega opiranja
zavrjneno	tveganje premajhnega opiranja	pravilna odločitev

MATRIKA TVEGANJA PRI PREIZKUŠANJU PODATKOV

Dokazi kažejo, da bi ustrezno stanje konta moralo biti

Ustrezno stanje konta je dejansko

pravilno navedeno nepravilno navedeno

sprejeto	pravilna odločitev	tveganje nepravilne odobritve
zavrjneno	tveganje nepravilne zavrnitve	pravilna odločitev

Vir: Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 164.

Na velikost vzorca vpliva stopnja revizijskega zagotovila, ki jo revizor namerava doseči na podlagi sklepov iz vzorčnih podatkov. Vzorec bo večji, če bo revizor potreboval večje zagotovilo, in obratno. V tabelah 2 in 3 so prikazani nekateri dejavniki, ki vplivajo na velikost vzorca pri preizkušanju kontrol in tudi pri preizkušanju podatkov.

Tabela 2: Dejavniki, ki vplivajo na velikost vzorca pri preizkušanju kontrol

Okoliščine, ki povzročajo			
	Dejavnik	manjši vzorec	večji vzorec
a)	Načrtovano opiranje na notranje kontroliranje	Manjše opiranje na notranje kontroliranje	Večje opiranje na notranje kontroliranje
b)	Dovoljena stopnja odklona (sprejemljiva napaka)	Višja dovoljena stopnja odklona za načrtovano opiranje na notranje kontrole	Nižja dovoljena stopnja odklona za načrtovano opiranje na notranje kontrole
c)	Sprejemljivo tveganje glede na opiranje na notranje kontrole	Večje tveganje prevelikega opiranja na notranje kontrole	Manjše tveganje prevelikega opiranja na notranje kontrole
d)	Verjetna stopnja odklona statistične množice	Nižja pričakovana stopnja odklona v statistični množici	Višja pričakovana stopnja odklona v statistični množici
e)	Število postavk v statistični množici	Skoraj ni vpliva na velikost vzorca, razen pri majhni statistični množici	

Vir: Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 162.

Tabela 3: Dejavniki, ki vplivajo na velikost vzorca pri preizkušanju podatkov

Okoliščine, ki povzročajo

Dejavnik	manjši vzorec	večji vzorec
a) Opiranje na notranje kontrole	Večje opiranje na notranje kontrole	Manjše opiranje na notranje kontrole
b) Opiranje na druge preizkuse podatkov v zvezi z istim revizijskim ciljem in vrsto poslov	Večje opiranje na druge preizkuse podatkov	Manjše opiranje ali brez opiranja na druge preizkuse podatkov
c) Mera sprejemljive napake za posamezen revizijski cilj	Večja mera sprejemljive napake	Manjša mera sprejemljive napake
d) Pričakovana velikost in pogostnost napak	Manjše napake ali manjša pogostnost	Večje napake ali večja odgovornost
e) Vrednost statistične množice	Manjši denarno izraženi pomen za računovodske informacije	Večji denarno izraženi pomen za računovodske informacije
g) Potrebna splošna gotovost	Manjša splošna gotovost	Večja splošna gotovost
h) Oblikovanje slojev	Po potrebi oblikovanje slojev v statistični množici	Po potrebi oblikovanje slojev v statistični množici

Vir: Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 163.

5.4.2 Izbira vzorca

Vzorec mora revizor izbrati tako, da je reprezentativen za celotno statistično množico, kar pomeni, da morajo imeti vse postavke v okviru množice enako možnost biti izbrane.

Metod, ki jih revizorji lahko uporabijo pri izbiri vzorca, je več vrst, večinoma pa so v uporabi tri (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 159):

- naključna izbira,
- sistematična izbira,
- slučajna izbira.

Kot sem že omenila, je temeljno načelo pri izbiri vzorčnih podatkov oblikovati vzorec, ki bo čim boljše predstavljal statistično množico. To zagotavlja tehnika slučajne izbire enot, ki daje vsem enotam množice enako možnost, da so izbrane v vzorec. Med metodami slučajne izbire enot sta znani izbira s tabelami slučajnih števil ali pa slučajna izbira enot z računalnikom. Pogosto je uporabljena tudi metoda izbire enot na slepo, ki daje vtis, da je izbira slučajna, vendar pa se uvršča med tehnike neslučajne izbire. Priporoča se uporaba metod slučajne izbire, ki so primerne za neverjetnostni in še zlasti verjetnostni način vzorčenja, ali pa metoda sistematične izbire, ki je uporabna tudi pri verjetnostnem načinu vzorčenja. Revizor se mora prepričati, ali so izbrane enote za statistično množico resnično reprezentativne. Če niso, je treba oblikovati nov model vzorca.

5.5 Ovrednotenje rezultatov vzorčenja

Po opravljenih revizijskih postopkih, mora revizor ovrednotiti rezultate vzorčenja s pomočjo (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 160):

- analize odkritih odstopanj ali napak,
- posplošitve na podlagi vzorca odkritih odstopanj ali napak na celotno statistično množico,
- ocene tveganja pri vzorčenju.

Ovrednotenje zajema posplošitev ugotovitev vzorčenja na statistično množico, obenem z oceno tveganja pri vzorčenju, na tej podlagi pa tudi končno ugotovitev oziroma sklep o ugotovitvah opravljenega revizijskega preizkusa. Ovrednotenje ugotovitev vzorčenja vsebuje količinski in kakovostni vidik.

Količinsko ovrednotenje ugotovitev se začne s primerjavo revizijskih vrednosti s knjigovodskimi v poslovnih knjigah in odpravljanjem napak, pri čemer se je treba prepričati, ali so ugotovljene razlike resnično tudi napake. V naslednjem koraku sledi posploševanje z vzorcem ugotovljenih napak na statistično množico, pri čemer mora biti uporabljena metoda posploševanja napake skladna z izbiro vzorca.

Proučiti je treba tudi kakovosten vidik ovrednotenja ugotovitev vzorčenja. Ta se nanaša predvsem na ugotavljanje vrste in vzrokov napak ter njihovih posledic in vpliva na velikost napake pri nadaljnjem revidiranju. Nepričakovane pomembne napake bodo običajno zahtevale dodatno revizijsko preizkušanje posameznih postavk. Ugotovitvam vzorčenja se pridružujejo ugotovitve iz drugih revizijskih postopkov. Na podlagi zbranih ustreznih in zadostnih dokazov oblikuje revizor končni sklep o proučevani značilnosti računovodske postavke ali vrste poslovnih dogodkov (Bizjak et al., 1995, str. 52).

6 POVZETEK RAZISKAVE O REVIZIJSKEM TVEGANJU IN NJEGOVEM VPLIVU NA DELOVANJE REVIZIJSKIH DRUŽB V SLOVENIJI

Raziskavo o revizijskem tveganju in njegovem vplivu na delovanje revizijskih družb v Sloveniji sem izvedla med 42 revizijskimi družbami, ki so bile 24. aprila 2002 registrirane pri Slovenskem inštitutu za revizijo. Omenjenim družbam sem poslala anketni vprašalnik (glej prilogo 1) s prošnjo za njegovo izpolnitev. V raziskavo je bilo vključenih 22 revizijskih družb, ki so do 5. junija 2002 vrnile izpolnjen anketni vprašalnik, kar je 52 % vseh revizijskih družb, registriranih na dan 24. aprila 2002 pri Slovenskem inštitutu za revizijo. Ker je v raziskavo vključenih več kot polovica revizijskih družb, menim, da je vzorec za oblikovanje mnenja o revizijskem tveganju in njegovem vplivu na delovanje revizorjev zadosten.

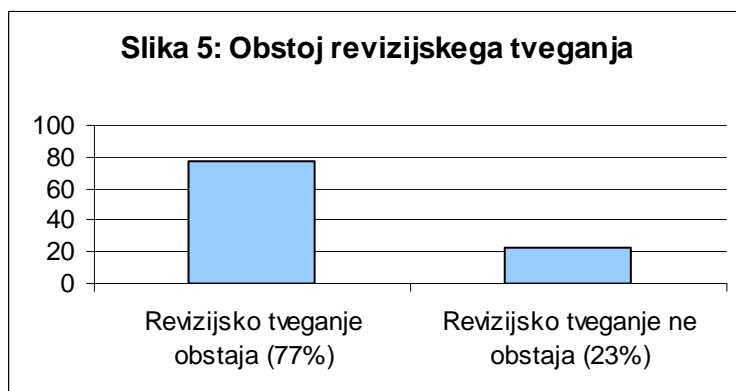
Cilj raziskave je bil dobiti informacije, ki so potrebne za ugotovitev, ali je teza, ki sem jo postavila v uvodu, pravilna ali ne. Z raziskavo želim potrditi, da so revizorji, računovodske službe in vsi ostali uporabniki računovodskih informacij pri svojem delu vsakodnevno izpostavljeni tveganju zaradi napačnih navedb v procesu računovodskega evidentiranja poslovanja. Hkrati sem želela z navedeno raziskavo ugotoviti, kakšen je pogled revizorjev na revizijsko tveganje in kako ga skušajo omejiti.

6.1 Analiza anketnega vprašalnika

V tem delu magistrskega dela bom navedla glavne ugotovitve raziskave. Povzela bom vsako vprašanje posebej, kot si sledijo v anketnem vprašalniku (glej prilogo 1).

1. Na vprašanje, ali se revizorji pri svojem delu srečujejo s tveganjem, da lahko na osnovi opravljene revizije podajo neustrezno mnenje o računovodskih izkazih, so odgovorili:

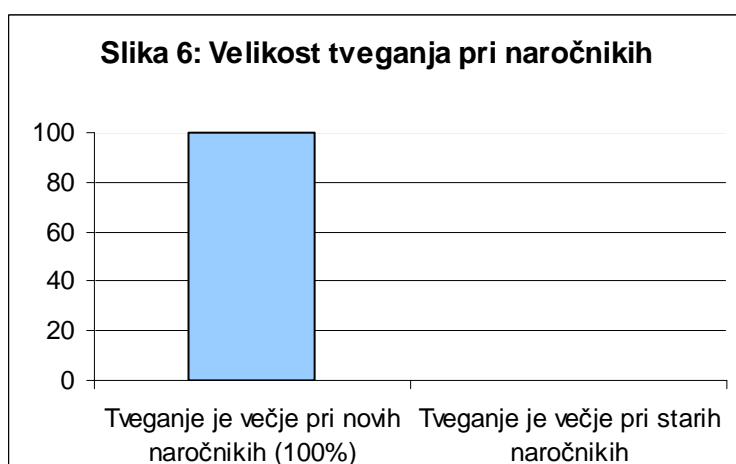
- 17 revizijskih družb oz. 77 % vseh anketiranih je odgovorilo pritrdilno,
- 5 revizijskih družb oz. 23 % vseh anketiranih je odgovorilo negativno.

Vir: Lastna anketa.

Po pričakovanjih se je velika večina revizijskih družb (77 %) strinjala z dejstvom, da se pri svojem delu vsakodnevno srečujejo z revizijskim tveganjem, ki lahko vpliva na to, da revizor poda napačno mnenje o računovodskih izkazih revidirane družbe. Kot je razvidno iz prejetih odgovorov, pa je nekaj revizijskih družb (23 %) tudi takih, ki meni, da pa revizijsko tveganje pri nas še vedno ni tako močno, da bi lahko vplivalo na napačno podano mnenje revizorja oz. ga lahko še vedno omejijo v želenem obsegu.

2. Na vprašanje, kje se srečujejo z večjim tveganjem, pri novih naročnikih

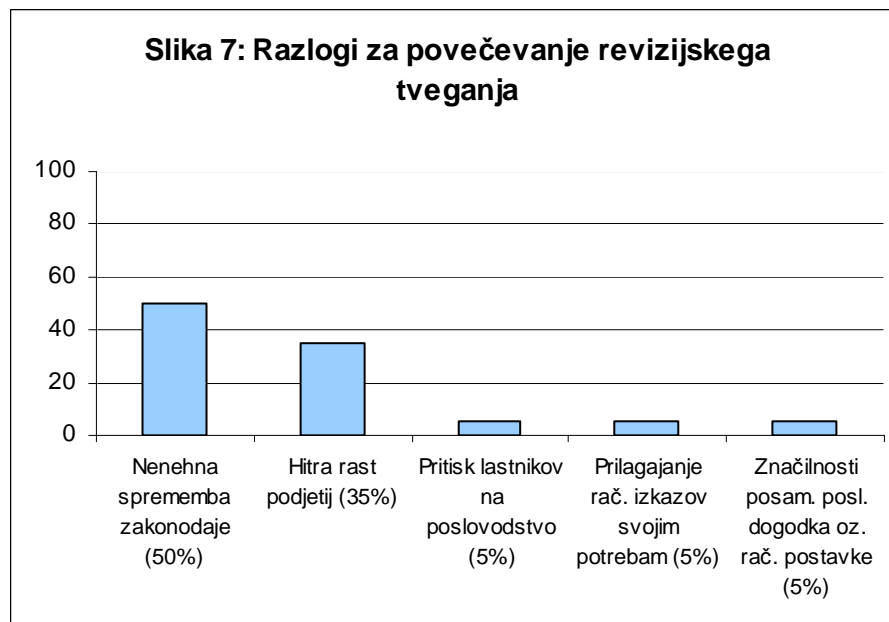

ali pri starih naročnikih, sem prejela naslednje odgovore:

Vir: Lastna anketa.

- 22 revizijskih družb oz. 100 % vseh anketiranih se je strinjalo, da je tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov večje pri novih naročnikih, zaradi premajhnega obsega informacij o njih in nepoznavanja njihovega poslovanja, računovodskega sistema in sistema notranjih kontrol.

3. Na vprašanje, zakaj se tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov iz leta v leto povečuje, so odgovorili:

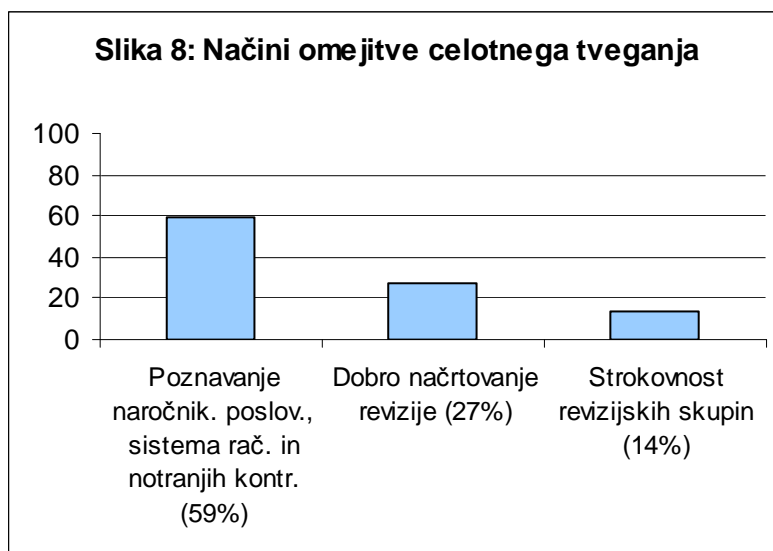
Vir: Lastna anketa.

- 11 revizijskih družb oz. 50 % vseh anketiranih zaradi nenehnih sprememb zakonodaje oz. pogojev poslovanja,
- 8 revizijskih družb oz. 35 % vseh anketiranih zaradi hitre rasti podjetij,
- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih zaradi pritiska lastnikov na menedžment in pomanjkljive strokovnosti le-teh,
- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih zaradi prevelike želje naročnikov za prilagoditev računovodskih izkazov svojim potrebam,

- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih zaradi značilnosti posamezne računovodske postavke oz. vrste poslovnega dogodka.

Po pričakovanjih je večina anketiranih mnenja, da se tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov povečuje predvsem zaradi nenehnih sprememb zakonodaje oz. pogojev poslovanja in zaradi hitre rasti podjetij. Največji problem je po mojem mnenju predvsem v tem, da zaposleni večinoma ne morejo slediti takojšnjim oz. sprotnim spremembam zakonodaje, kar izhaja predvsem iz tega, da uspešna podjetja zelo hitro rastejo po obsegu in tudi številu zaposlenih, tako da so zaposleni osredotočeni predvsem na vedno večji obseg dela, zanemarijo pa strokovno izpopolnjevanje.

4. Na vprašanje, kako najbolj omejimo celotno tveganje, so anketiranci odgovorili:

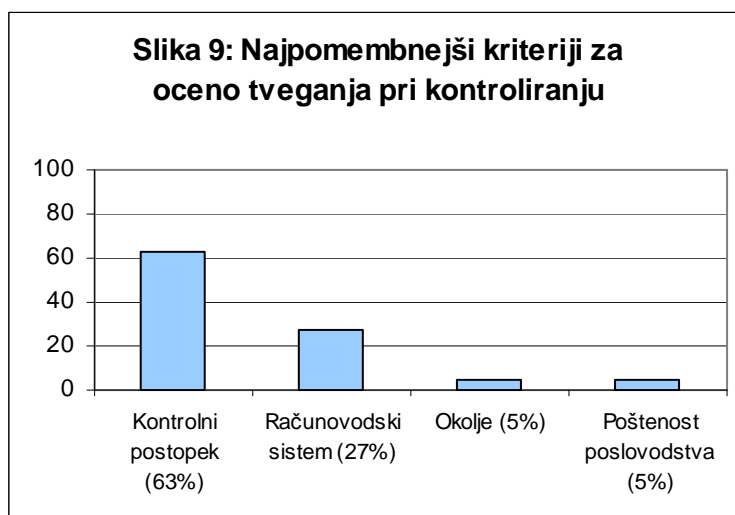
Vir: Lastna anketa.

- 12 revizijskih družb oz. 59 % vseh anketiranih z dobrim poznavanjem naročnikovega poslovanja, sistema računovodstva in notranjih kontrol,
- 6 revizijskih družb oz. 27 % vseh anketiranih z dobrim načrtovanjem revizije,

- 3 revizijske družbe oz. 14 % vseh anketiranih z zagotavljanjem strokovnih revizijskih skupin.

Iz navedenih odgovorov vidimo, da po mnenju večine revizijskih družb (59 %) najbolje omejimo celotno tveganje ravno z dobrim poznavanjem naročnikovega poslovanja, sistema računovodstva in notranjih kontrol, kar revizor doseže predvsem z dobrim načrtovanjem revizije in dobro opravljeno predhodno fazo revizije, ki je podlaga za dobro načrtovanje zaključka revizije. Če smo dobro opravili predhodno fazo revizije, tako dobro spoznali naročnika, njegovo poslovanje, obstoj notranjih kontrol in njihovo delovanje, revizor ob zaključku revizije opravi veliko manjši delež analitičnih postopkov in preiskovanj na konkretnih podatkih v računovodskih izkazih, hkrati pa mu to omogoča, da se osredotoči na bolj tvegane postavke in posle, ki tvorijo računovodske izkaze.

5. Na vprašanje, kateri je najpomembnejši kriterij za oceno tveganja, da sistem naročnikovega kontroliranja ne bo odkril oz. preprečil pomembno napačnih navedb v zvezi s stanjem na kontu (tveganje pri kontroliranju), so odgovorili:

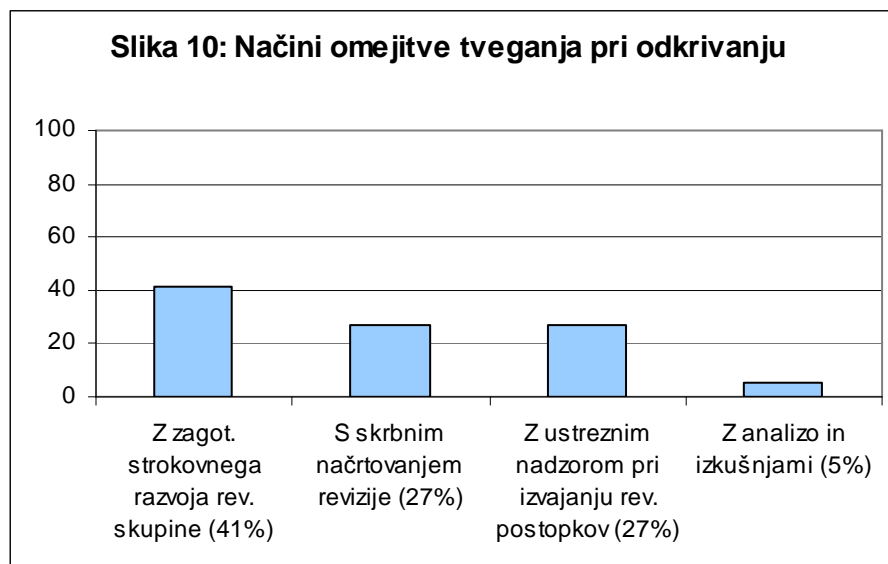

Vir: Lastna anketa.

- 14 revizijskih družb oz. 63 % vseh anketiranih se je odločilo za kontrolni postopek,
- 6 revizijskih družb oz. 27 % vseh anketiranih se je odločilo za računovodski sistem,
- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih se je odločila za okolje, v katerem podjetje deluje,
- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih se je odločila za poštenost oz. moralnost posloводства, kar pogojuje vzpostavljenost in delovanje notranjih kontrol in računovodskega sistema.

Kot sem že omenila, so dobro vzpostavljene notranje kontrole in njihovo delovanje podlaga za preprečevanje pomembno napačnih navedb v zvezi s stanjem na kontu. Poleg tega, da notranje kontrole so in da delujejo, pa mora naročnik imeti nekoga, ki nenehno spremlja njihovo delovanje in po potrebi tudi vzpostavlja nove. Kot vemo, je za podjetje in tudi revizorje to zelo pomembno, saj zmanjšuje tveganje pri kontroliranju. Zaradi navedenega se pojavlja težnja, da vse več podjetij (predvsem večjih) vzpostavlja službo notranje revizije. Tako npr. je z zakonom že predpisana služba notranje revizije v bankah, zavarovalnicah, v večjih podjetjih pa se navedene službe vzpostavljajo predvsem na podlagi potreb posloводства za čim večjo zanesljivost podatkov in informacij, ki so podlaga za uspešno poslovanje podjetja danes in tudi v prihodnosti.

6. Na vprašanje, s čim je mogoče najbolj omejiti tveganje, da pomembno napačnih navedb ne odkrijejo niti analitični postopki niti podrobno revizorjevo preverjanje podatkov (tveganje pri odkrivanju), so odgovorili:

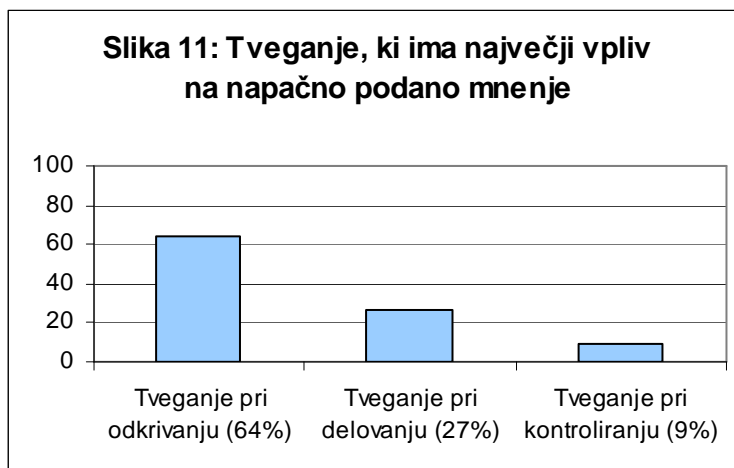

Vir: Lastna anketa.

- 9 revizijskih družb oz. 41 % vseh anketiranih z zagotavljanjem strokovnega razvoja revizijske skupine,
- 6 revizijskih družb oz. 27 % vseh anketiranih s skrbnim načrtovanjem revizije,
- 6 revizijskih družb oz. 27 % vseh anketiranih z ustreznim nadzorom pri izvajanju revizijskih postopkov in pregledovanjem,
- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih z analizo in izkušnjami.

Iz navedenih odgovorov sledi, da lahko tveganje pri odkrivanju revizorji najbolj omejijo z zagotavljanjem strokovnega razvoja revizijske skupine, kar meni 41 % anketiranih in s čimer se tudi sama strinjam. Revizijska skupina mora biti sposobna predvideti vse rizike in tveganja, s katerimi se lahko naročnik srečuje pri svojem poslovanju. Naslednji najpogostejši odgovor je bil, da lahko tveganje pri odkrivanju omejimo tudi s skrbnim načrtovanjem revizije, ki je podlaga za dobro izvedeno revizijo, ter z ustreznim nadzorom in strokovnimi nasveti vodje revizije pri izvajanju revizijskih postopkov ter njihovim pregledovanjem. Samo 5 % anketiranih jih meni, da lahko navedeno tveganje omejijo tudi z analizo in izkušnjami.

7. Na vprašanje, katera vrsta tveganja ima po njihovem mnenju oz. izkušnjah največji vpliv na to, da revizor na podlagi opravljene revizije poda neustrezno mnenje o računovodskih izkazih, so odgovorili:

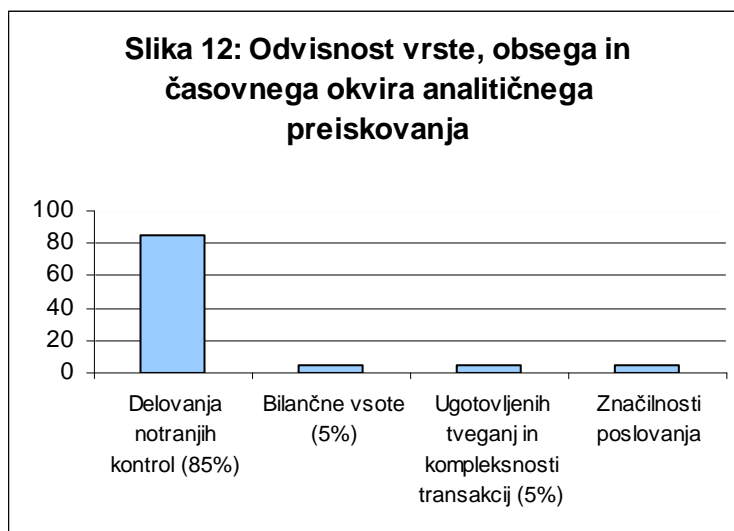
Vir: Lastna anketa.

- 14 revizijskih družb oz. 64 % vseh anketiranih se je odločilo za tveganje, da revizor ne bo odkril pomembno napačnih navedb (tveganje pri odkrivanju),
- 6 revizijskih družb oz. 27 % vseh anketiranih se je odločilo za tveganje, ki je povezano z občutljivostjo posamezne računovodske postavke ali vrste poslovnih dogodkov za pomembno napačne navedbe (tveganje pri delovanju),
- 2 revizijski družbi oz. 9 % vseh anketiranih se je odločilo za tveganje, da sistem naročnikovega kontroliranja ne bo odkril napačnih navedb v zvezi s stanjem na kontu (tveganje pri kontroliranju).

Po pričakovanju se je večina (64 %) anketiranih odločila, da je tveganje pri odkrivanju tisto tveganje, ki ima največji vpliv, da revizor poda na podlagi opravljene revizije neustrezno mnenje o računovodskih izkazih. Revizor je tisti, ki se mora zanesti le na svoje delo oz. zbrane dokaze o resničnosti in poštenosti podatkov in informacij, ki tvorijo računovodske informacije. Preveriti mora podatke, navedene v računovodskih izkazih, dobiti dokaze za njihov obstoj in šele na tej podlagi izdati ustrezno mnenje o računovodskih

izkazih. Presenetilo me je, da je kar 27 % vseh anketiranih odgovorilo, da je tveganje pri delovanju tisto tveganje, ki ima največji vpliv na to, da revizor poda napačno mnenje, saj če se omeji tveganje pri odkrivanju, se zmanjša tudi tveganje pri delovanju. Poleg navedenega, morajo revizorji, dobro spoznati naročnika oz. njegovo panogo, saj tako spoznajo, katere so tiste računovodske postavke ali vrste poslovnih dogodkov, ki so podvržene pomembno napačnim navedbam. Po pričakovanjih, se je 9 % anketiranih odločilo za tveganje pri kontroliranju, saj vedno obstaja tveganje, da sistem naročnikovega kontroliranja ne bo odkril napačnih navedb v zvezi s stanjem na kontu.

8. Na vprašanje, od česa je najbolj odvisna vrsta, obseg in časovni okvir postopkov preizkušanja podatkov oz. analitičnega preiskovanja v zaključku revizije računovodskih izkazov, so odgovorili:

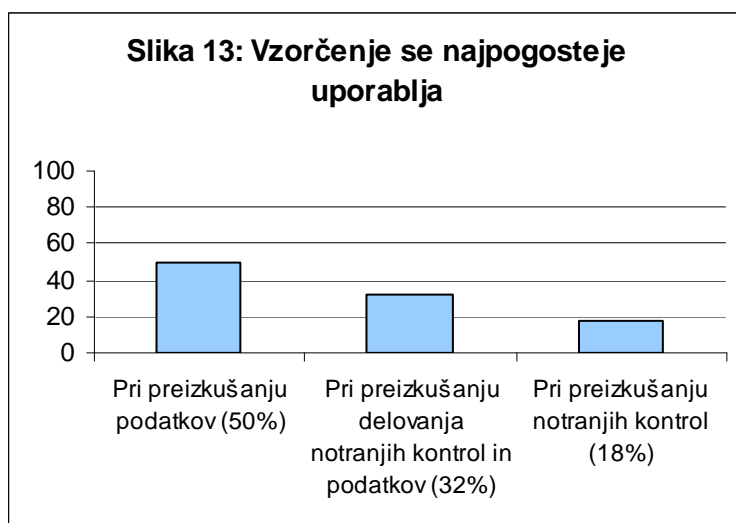
Vir: Lastna anketa.

- 19 revizijskih družb oz. 85 % vseh anketiranih se je odločilo za pridobljene ugotovitve v predhodni fazi revizije o delovanju notranjih kontrol,
- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih se je odločilo za bilančno vsoto naročnika

- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih se je odločilo za bilančno vsoto, ugotovljena tveganja ter kompleksnost transakcij,
- 1 revizijska družba oz. 5 % vseh anketiranih se je odločilo za značilnosti poslovanja.

Na podlagi prejetih odgovorov je velika večina anketiranih mnenja, da je vrsta, obseg, časovni okvir postopkov preizkušanja podatkov oz. analitičnega preiskovanja v zaključku revizije računovodskih izkazov odvisna od ugotovitev o delovanju notranjih kontrol, prejetih na podlagi opravljene predhodne faze revizije. Kot vemo, je ta zelo pomembna in podlaga za uspešno načrtovanje zaključka revizije. Če smo na podlagi opravljene predhodne faze revizije ugotovili, da notranje kontrole pri naročniku so in le-te tudi delujejo, lahko v zaključni fazi revizije revizor opravi manj postopkov preizkušanja podatkov oz. analitičnega preiskovanja, in obratno. Če pri naročniku notranje kontrole so in le-te tudi delujejo, je hkrati tudi manjša verjetnost, da pride do pomembno napačnih navedb v računovodskih izkazih.

9. Na vprašanje, kje najpogosteje uporabljajo revizijsko vzorčenje, so odgovorili:

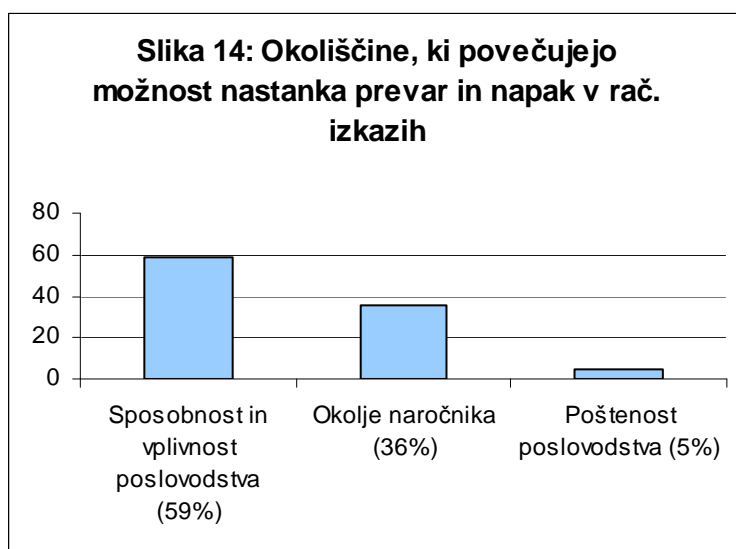

Vir: Lastna anketa.

- 11 revizijskih družb oz. 50 % anketiranih pri preizkušanju podatkov,
- 6 revizijskih družb oz. 32 % anketiranih pri preizkušanju delovanja notranjih kontrol in preizkušanju podatkov,
- 3 revizijske družbe oz. 18 % anketiranih pri preizkušanju delovanja notranjih kontrol.

Iz navedenih odgovorov je razvidno, da polovica anketiranih uporablja revizijsko vzorčenje le pri preizkušanju podatkov, nekaj manj (32 %) anketiranih uporablja revizijsko vzorčenje pri preizkušanju delovanja notranjih kontrol in tudi preizkušanju podatkov, preostali del anketiranih (18 %), pa, presenetljivo, uporablja revizijsko vzorčenje le pri preizkušanju delovanja notranjih kontrol.

10. Na vprašanje, katere so po njihovem mnenju najpomembnejše okoliščine, ki povečujejo možnost nastanka prevar in napak v rač. izkazih, so odgovorili:

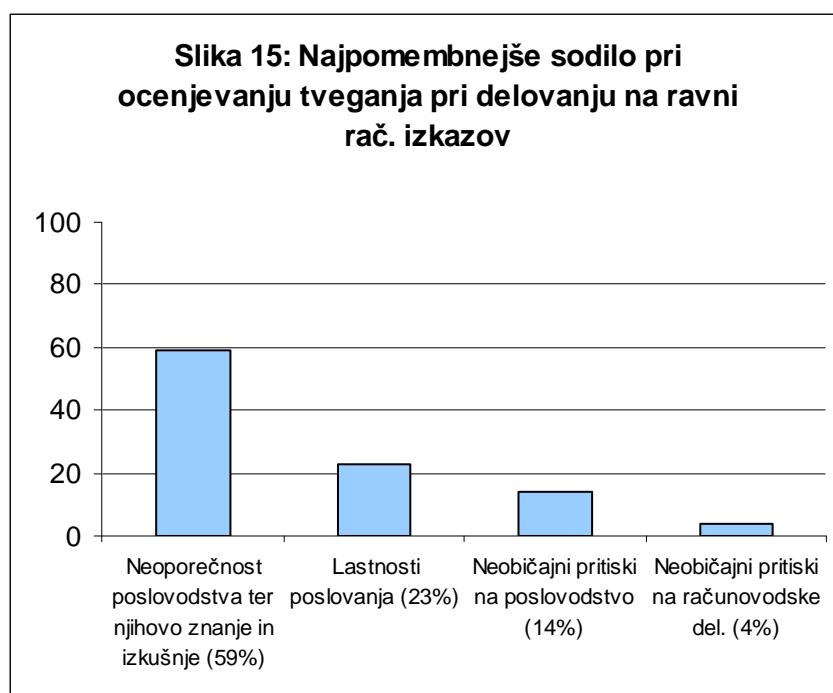
Vir: Lastna anketa.

- 13 revizijskih družb oz. 59 % anketiranih se je odločilo za problem sposobnosti in vplivnosti posloводства,
- 8 revizijskih družb oz. 36 % anketiranih se je odločilo za probleme v poslovnem okolju naročnika,

- 1 revizijska družba oz. 5 % anketiranih se je odločilo za poštenost posloводства oz. njegov odnos do trga.

Na podlagi prejetih odgovorov lahko povzamemo, da večina anketiranih meni, da je najpomembnejši vzrok, ki povečujejo možnost nastanka prevar in napak v računovodskih izkazih podjetja, ravno sposobnost in vplivnost posloводства. V marsikaterem podjetju ima posloводство vpliv na izdelavo računovodskih izkazov ob koncu poslovnega leta, bodisi z namenom prikrivanja izgub ali pa dobičkov. Preostali del anketiranih se je odločil, da je najpomembnejši vzrok nastanka prevar in napak predvsem v problemu poslovnega okolja naročnika in poštenosti posloводства.

11. Na vprašanje, katera od navedenih sodil na ravni računovodskih izkazov so za revizorje najpomembnejša pri ocenjevanju tveganja pri delovanju, so odgovorili:

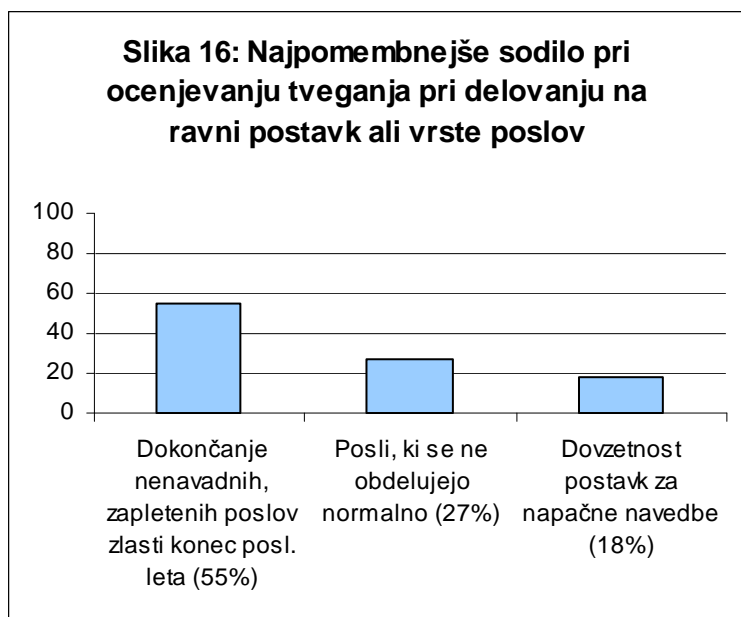
Vir: Lastna anketa.

- 13 revizijskih družb oz. 59 % anketiranih se je opredelilo za neoporečnost posloводства ter njihove izkušnje in znanje,

- 5 revizijskih družb oz. 23 % anketiranih se je opredelilo za lastnosti poslovanja pri podjetju,
- 3 revizijske družbe oz. 14 % anketiranih se je opredelilo za neobičajne pritiske na poslovodstvo,
- 1 revizijska družba oz. 4 % anketiranih se je opredelilo za neobičajne pritiske na računovodske delavce in njihove sposobnosti.

Po pričakovanjih lahko na podlagi prejetih odgovorov sklepamo, da so za revizorje najpomembnejše sodilo pri ocenjevanju tveganja pri delovanju na ravni računovodskih izkazov, tako kot pri prejšnjem vprašanju, ravno neoporečnost poslovodstva ter njihove izkušnje in znanje. Poslovodstvo ne samo sklepa posle, temveč marsikdaj tudi strokovno svetuje računovodskim delavcem, kako izdelati računovodske izkaze podjetja ob koncu leta. Navedeno je povezano tudi z ostalimi, zgoraj nanizanimi sodili, kot so lastnosti poslovanja pri podjetju, neobičajni pritiski na poslovodstvo ter računovodske delavce in njihove sposobnosti.

12. Na vprašanje, katera od naštetih sodil na ravni postavk ali vrste poslov so za revizorje najpomembnejša pri ocenjevanju tveganja pri delovanju, so odgovorili:

Vir: Lastna anketa.

- 12 revizijskih družb oz. 55 % vseh anketiranih se je opredelilo za dokončanje nenavadnih in zapletenih poslov, zlasti blizu konca poslovnega leta,
- 6 revizijskih družb oz. 27 % vseh anketiranih se je opredelilo za posle, ki se ne obdelujejo normalno,
- 4 revizijske družbe oz. 18 % vseh anketiranih se je opredelilo za dovzetnost postavk iz računovodskih izkazov za napačne navedbe.

Po pričakovanjih lahko na podlagi prejetih odgovorov sklepamo, da so za revizorje najpomembnejše sodilo pri ocenjevanju tveganja pri delovanju na ravni postavk ali vrste poslov, ravno dokončanje nenavadnih in zapletenih poslov, zlasti blizu konca poslovnega leta. Revizor mora biti posebno previden ravno pri tovrstnih poslih, kajti poslovodstvo lahko tako prikrije ustvarjeno izgubo oz. dobiček poslovnega leta.

6.1.1 Povzetek ugotovitev analize anketnega vprašalnika

Opravila sem analizo prejetih anketnih vprašalnikov na temo tveganj pri revidiranju računovodskih izkazov, s katerimi se vsakodnevno srečujejo revizorji pri svojem delu. Kot sem že omenila, sem do 5. junija 2002 prejela 22 izpolnjenih vprašalnikov, kar je 52 % vseh revizijskih družb, katerim so bili anketni vprašalniki poslani in ki so bile na dan 24. aprila 2002 vpisane v register pri Slovenskem inštitutu za revizijo. Ker je v raziskavo vključenih več kot polovica revizijskih družb, menim, da je vzorec za oblikovanje mnenja o revizijskem tveganju in njegovem vplivu na delovanje revizorjev zadosten.

V tem delu magistrskega dela sem hkrati tudi potrdila tezo, postavljeno v uvodu, da se revizorji v Sloveniji ravno tako vsakodnevno srečujejo z revizijskimi tveganji kot revizorji v tujini.

Po mnenju anketiranih revizijskih družb se tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov iz leta v leto povečuje, predvsem zaradi nenehnih sprememb zakonodaje oz. pogojev poslovanja in hitre rasti podjetij. Tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov novih naročnikov je večje kot pri starih oz. že obstoječih naročnikih, saj ima revizor premalo informacij o njih in ne pozna njihovega poslovanja, računovodskega sistema ter sistema notranjega kontroliranja.

Na podlagi opravljene analize anketnega vprašalnika vidimo, da se revizorji vsakodnevno srečujejo z vsemi tremi vrstami revizijskih tveganj – tveganjem pri delovanju, odkrivanju in tudi tveganjem pri kontroliranju, ki hkrati skupaj tvorijo celotno revizijsko tveganje. Navedeno tveganje skušajo revizorji omejiti predvsem z dobrim poznavanjem naročnikovega poslovanja, sistema računovodstva in notranjih kontrol, kar dosežejo tudi s skrbnim načrtovanjem revizije (predhodne in tudi zaključne faze revizije) in zagotavljanjem strokovnih revizijskih skupin.

Pomembno je še enkrat poudariti, da ima po mnenju anketiranih revizijskih družb največji vpliv na neustrezno podano mnenje o računovodskih izkazih na podlagi opravljene revizije ravno tveganje pri odkrivanju, saj se mora revizor sam prepričati v resničnost in poštenost podatkov in informacij, ki tvorijo računovodske izkaze naročnika.

Tveganja pri odkrivanju skušajo omejiti predvsem z zagotavljanjem nenehnega strokovnega razvoja revizijske skupine, s skrbnim načrtovanjem revizije, z ustreznim strokovnim svetovanjem znotraj revizijske skupine, nadzorom pri izvajanju revizije ter sprotim pregledovanjem revizijskega dela s strani vodje revizijske skupine.

Čeprav je z vidika revizorja tveganje pri odkrivanju, kot del celotnega revizijskega tveganja, tisto tveganje, ki je zanj najpomembnejše, pa ne smemo zanemariti drugih dveh tveganj.

Po mnenju anketiranih je najpogostejši vzrok oz. okoliščina, ki povečuje možnost nastanka prevar in napak v računovodskih izkazih naročnika in hkrati tudi celotno revizijsko tveganje, predvsem vplivnost in sposobnost posloводства ter poslovno in kontrolno okolje naročnika. Poleg navedenega lahko na podlagi analize anketnega vprašalnika povzamem tudi to, da se vse bolj pojavlja dvom o neoporečnosti posloводства ter neobičajnih pritiskov na posloводство (predvsem tam, kjer je lastništvo ločeno od poslovoidenja) in računovodske delavce. Posebno pozornost pri revidiranju posameznih računovodskih postavk oz. vrste poslov posvetijo dokončanju nenavadnih in zapletenih poslov, zlasti blizu konca leta, ter poslom, ki se ne obdelujejo normalno. Navedeno naj bi pomagalo omejiti tveganje pri odkrivanju.

Navedene ugotovitve sem primerjala s tveganji, s katerimi se srečujejo revizorji pri svojem delu v tujini in ugotovila primerljivost, ki se kaže predvsem v enaki prioritetni lestvici posameznih tveganj in načinom omejevanja le-teh.

7 SKLEP

Namen magistrskega dela je predstaviti posamezne sestavine revizijskega tveganja in oceniti celotno revizijsko tveganje pri reviziji računovodskih izkazov.

Potrditi sem želela tezo, da so revizorji, računovodske službe in vsi ostali uporabniki računovodskih informacij pri svojem delu vsakodnevno

izpostavljeni tveganju zaradi napačnih navedb v procesu računovodskega evidentiranja poslovanja. Zaradi navedenega bi rada še enkrat poudarila pomen revizijskega tveganja. Tveganje je pri revidiranju vedno prisotno. Negotovost je posledica omejitev revizijske funkcije. Revizor namreč ne more jamčiti za točnost računovodskih izkazov na eni strani zaradi dejavnikov, katerih vpliva ne more preprečiti, ter na drugi zaradi časovnih in stroškovnih omejitev pri izvajanju revidiranja. Navedeno onemogoča popoln pregled vseh razpoložljivih informacij, ki so v funkciji revizijskih dokazov osnova, na kateri temelji revizijsko mnenje.

Pomen navedenih sestavin pri zagotavljanju učinkovitosti in uspešnosti revidiranja je torej očiten. Čeprav so jim v revizijskih priročnikih namenjena obsežna poglavja, nikjer ni mogoče zaslediti natančnih napotkov, kako v konkretnih okoliščinah kvantificirati vpliv dejavnikov revizijskega tveganja ali raven pomembnosti ali odkrite nepravilnosti, ki niso izražene v denarnih enotah. Zaradi tega je revizorjeva strokovna (subjektivna) presoja, ki temelji na njegovem znanju, izkušnjah in "poslovnem čutu", glavni dejavnik načrtovanja in izvajanja revidiranja ter tudi opredeljevanja revizijskega tveganja.

Glede na to, da se z revizijskim tveganjem srečujejo vsi revizorji, sem izvedla raziskavo na temo tveganj pri revidiranju računovodskih izkazov, s katerimi se vsakodnevno srečujejo revizorji pri revidiranju slovenskih podjetij. Raziskava je bila izvedena med 42 revizijskimi družbami, ki so bile 24. aprila 2002 vpisane v register Inštituta za revizijo. Do 5. junija 2002 sem prejela 22 izpolnjenih vprašalnikov, kar predstavlja 52 % vseh revizijskih družb, katerim so bili anketni vprašalniki poslani. Ker je v raziskavo vključenih več kot polovica revizijskih družb, menim, da je vzorec za oblikovanje mnenja o revizijskem tveganju in njegovem vplivu na delovanje revizorjev zadosten.

Z raziskavo sem ugotovila, da se revizorji v slovenskem prostoru, ravno tako kot tudi v tujini, vsakodnevno srečujejo s tveganjem, da lahko na osnovi opravljene

revizije podajo neustrezno mnenje o računovodskih izkazih. Prioritetna lestvica posameznih revizijskih tveganj in njihovo omejevanje je primerljiva s tistimi v tujini. S tem sem tudi potrdila tezo magistrskega dela, navedeno v uvodu, ki pravi, da se revizorji v Sloveniji ravno tako kot revizorji v tujini srečujejo z revizijskimi tveganji.

8 LITERATURA IN VIRI

Literatura:

1. Alvin A. Arnes: Auditing: an integrated approach. Eight Edition. New Jersey: Prentice Hall, cop. 2000. 433–459 str.
2. Arkin Herbert: Handbook of Sampling for Auditing and Accounting. New York: McGraw Hill, 1984. 526 str.
3. Bobič Janez: Dolžnosti revizorjev v primerih napak in prevar pri naročnikih revizije po mednarodnih revizijskih smernicah in praksi. Ljubljana. Revizor, 1993, 4. Str 69–75.
4. Carmichael Douglas R., Willingham John J., Schaller Carol A.: Auditing Concepts and Methods, A Guide to Current Theory and Practice. Sixth Edition. United States of America: The McGraw - Hill Companies. Inc., 1996. 656 str.
5. Chambers Andrew: Effective internal audits: how to plan and implement. London: Pitman, 1992. 149–151 str.
6. Dunn John: Auditing: theory and practice. London (etc.): Prentice - Hall, 1996. 124–129 str.
7. Fee E. Philip, Waren S. Carel: Accounting Principles. Cincinnati: South-Western publishing Co., 1984. 1004 str.
8. Glaser Keneth: Auditing. Oxford (etc.): Butterworth.Heinemann Ltd, 1993. 81–86 str.
9. Grant Thornton: Auditing Manual. London: Longman Group, 1986. 61–64 str.
10. Guy M. Dan: Auditing. Fort Worth: The Dryden Press, 1996. 193 str.
11. Hočevar Marko: Revidiranje notranjih kontrol v podjetju. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1990. 110 str.
12. Hočevar Marko: Revidiranje notranjih kontrol v podjetju. Revizor, 1991,1. Str. 56–70.
13. Holmes W. Arthur: Auditing: standards and procedures. Ninth Edition. Homewood: Richard D. Irwin, 1979. 113 str.
14. Horvat Robert: Kaj je narobe z modelom revizijskega tveganja? Ljubljana, Revizor, 1999, 5/6. Str. 26–36.
15. Howard R. Leslie: Auditing. 9. izdaja. London: Pitman, 1992. 25 str.

16. Koletnik Franc: Notranje kontroliranje in revidiranje poslovanja podjetij. Revizor. Ljubljana, 1991, 2. Str. 28–52.
17. Koletnik Franc: Vloga revizije v tržnem gospodarstvu. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1992a, 25. Str. 59–60.
18. Koletnik Franc: Vloga revizije v tržnem gospodarstvu. Gospodarski vestnik, Ljubljana 1992b, 26. Str. 61– 63.
19. Kovač Jasna: Tveganje, pomembnost in vzorčenje pri reviziji računovodskih izkazov. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1993. 82 in 91 str.
20. Lah Ivan: Kako izpolniti model revizijskega tveganja. Ljubljana, Revizor, 1992, 2. Str. 7–16.
21. Mednarodno združenje računovodij: Mednarodni revizijski standardi: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije ter Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 1994. 313 str.
22. Menard Vera et. al.: Revidiranje notranjih kontrol podjetja. Gradivo za metodiko revidiranja. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1994. 24–25 str.
23. Menard Vera: Vrste notranjih kontrol v podjetju, ki zagotavljajo resničnost in poštenost letnih računovodskih izkazov. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1992. 7 str.
24. Messier F. William: Revizija: priručnik za revizore i studente s rešenjem zadatka. 2. izdaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus, 2000. 442 str.
25. Montgomery, Robert Hiester, Vincent M.: Montgomery s Auditing. John Wiley & Sons, New York, 1990. 1150 str.
26. O'Reilly M. Vincent, et. Al.: Montgomery's Auditing. Eleventh Edition, New York: John Wiley & sons, 1990. 1150 str.
27. Odar Marjan: Gradivo za izobraževanje. Predmet revizija. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1998. 82–97 str.
28. Odar Marjan: Notranje kontrole in preprečevanje gospodarskega kriminala. Ljubljana. Revizor, 1993, 1. 76–87 str.
29. Perner Vili: Gradivo za izobraževanje. Predmet revizija. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1998. 57–61 str.

30. Perner Vili: Gradivo za izobraževanje. Predmet revizija. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1996. 12 str.
31. Ricchiute N. David: Auditing. Third Edition. Cincinnati, Ohio: South - Western Publishing Co., 1992. 805 str.
32. Robertson Jack C.: Auditing. Sixth Edition. New York: John R. Black, 1990. 233–238 str.
33. Sekulovski Marjan: Revizijski rizik in revizijsko vzorčenje. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1992. 53 str.
34. Splošni standardi ACIPA. Revizor, revija o reviziji, Ljubljana 1 (1991), 2. str. 14–15 str.
35. Šager Jure, Vrdoljak Sašo: Organizacijske rešitve pri reviziji letnih računovodskih izkazov. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1993. 84 str.
36. Taylor Donald H., Glezen William G.: Revidiranje: zasnove in postopki. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1996. 845 in 1078 str.
37. Temeljna revizijska načela. Ljubljana, Revizor, 1994, 1. Str. 58–62.
38. Thomas William C., Ward Bart H., Henke Emerson O., Auditing: Theory and Practice. Boston: PWS Kent Publishing Company, 1991. 1068 str.
39. Turk Ivan et. al.: Notranje revidiranje poslovanja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1994. 19–36 str.
40. Vilfan Nataša: Revizijsko vzorčenje. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 18 str.
41. Volarič - Prijatelj Jasmina: Revizijsko vzorčenje kot sestavni del revidiranja računovodskih izkazov. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1993. 87 str.
42. Wallance Wanda A.: Auditing. 2. Izdaja. New York: Macmillan, 1991. 431–434 str.
43. Wittington Ray: Principles of auditing and other assurance services. Fourth Edition. Boston: Irwin/McGraw - Hill, 2001. 407 str.
44. Zimmerman Phyllis: How to prepare for the auditing. New York (etc.): McGraw - Hill, 1978. 54–65 str.

Viri:

1. Mednarodne smernice za revidiranje. Ljubljana: Zveza društev računovodskih in finančnih delavcev Slovenije, 1992.
2. Podatki in raziskave, izvedene med revizijskimi družbami registriranimi pri Slovenskem inštitutu za revizijo o revizijskem tveganju.
3. PricewaterhouseCoopers: Manual of Auditing. London, Gee & Co Ltd, 2000.
4. Zakon o gospodarskih družbah s pojasnili in sodno prakso. Ljubljana: Primath, 2002. 261-262 str.
5. Zakon o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/2001).

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik

1. Ali se po vašem mnenju pri svojem delu srečujete s tveganjem, da lahko na osnovi opravljene revizije podate neustrezno mnenje o računovodskih izkazih?

- a) da
- b) ne

2. Tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov je večje pri:

- a) novih naročnikih, ker imate premalo informacij o njih in ne poznate njihovega poslovanja, računovodskega sistema in sistema notranjih kontrol
- b) starih naročnikih, ker se zanašate na že pridobljene informacije in spoznanja o njih iz prejšnjih let

3. Tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov se iz leta v leto povečuje predvsem zaradi:

- a) hitre rasti podjetij
- b) nenehnih sprememb zakonodaje oz. pogojev poslovanja
- c) značilnosti posamezne računovodske postavke oz. vrste poslovnega dogodka (npr. dovezetnost konta denarnih sredstev v blagajni za krajo, večja možnost napak pri obsežnih evidencah zalog ipd.)
- d) drugo: _____

4. Celotno tveganje pri revidiranju računovodskih izkazov po vašem mnenju najbolj omejimo z:

- a) dobrim načrtovanjem revizije
- b) poznavanjem naročnikovega poslovanja, sistema računovodstva in notranjih kontrol
- c) zagotavljanjem strokovnih revizijskih skupin
- d) drugo: _____

5. Kateri je za vas najpomembnejši kriterij za oceno tveganja, da sistem naročnikovega notranjega kontroliranja ne bo odkril oz. preprečil pomembno napačnih navedb v zvezi s stanjem na kontu (tveganje pri kontroliranju)?

- a) okolje, v katerem podjetje deluje
- b) računovodski sistem
- c) kontrolni postopki
- d) drugo: _____

6. S katerim od naštetih je po vašem mnenju mogoče najbolj omejiti tveganje, da pomembno napačnih navedb ne odkrijejo niti analitični postopki niti podrobno revizorjevo preverjanje podatkov (tveganje pri odkrivanju)?

- a) s skrbnim načrtovanjem revizije
- b) z zagotavljanjem strokovnega razvoja revizijske skupine
- c) z ustreznim nadzorom pri izvajanju revizijskih postopkov in pregledovanjem
- d) drugo: _____

7. Katera vrsta tveganja ima po vašem mnenju oz. izkušnjah največji vpliv na to, da revizor na podlagi opravljene revizije poda neustrezno mnenje o računovodskih izkazih?

- a) tveganje, ki je povezano z občutljivostjo posamezne računovodske postavke ali vrste poslovnih dogodkov za pomembno napačne navedbe (tveganje pri delovanju)
- b) tveganje, da sistem naročnikovega kontroliranja ne bo odkril napačnih navedb v zvezi s stanjem na kontu (tveganje pri kontroliranju)
- c) tveganje, da revizor ne bo odkril pomembno napačnih navedb (tveganje pri odkrivanju)

8. Od česa je po vašem mnenju najbolj odvisna vrsta, obseg in časovni okvir postopkov preizkušanja podatkov oz. analitičnega preiskovanja v zaključku revizije računovodskih izkazov?

- a) bilančne vsote naročnika
- b) ugotovitev o delovanju notranjih kontrol v predhodni fazi revizije
- c) revizijskega mnenja prejšnjega leta
- d) drugo: _____

9. Revizijsko vzorčenje najpogosteje uporabljate pri:

- a) preizkušanju delovanja notranjih kontrol
- b) preizkušanju podatkov
- c) pri obeh

10. Katere so po vašem mnenju najpomembnejše okoliščine, ki povečujejo možnost nastanka prevar in napak v računovodskih izkazih?

- a) problem sposobnosti in vplivnosti posloводства
- b) problemi v poslovnem in kontrolnem okolju naročnika
- c) drugo: _____

11. Katera od naštetih sodil na ravni računovodskih izkazov so za vas najpomembnejša pri ocenjevanju tveganja pri delovanju?

- a) neoporečnost posloводства ter njihove izkušnje in znanje
- b) lastnosti poslovanja pri podjetju
- c) neobičajni pritiski na posloводство
- d) drugo: _____

12. Katera od naštetih sodil na ravni postavk ali vrste poslov so za vas najpomembnejša pri ocenjevanju tveganja pri delovanju?

- a) dovezetnost postavk iz računovodskih izkazov za napačne navedbe
- b) dokončanje nenavadnih in zapletenih poslov, zlasti blizu konca leta
- c) posli, ki se ne obdelujejo normalno
- d) drugo: _____